

בנק ישראל
מחלקת המטבע

סקירה שנתית 2005

ירושלים, תמוז התשס"ו - יולי 2006

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרוצה לצטט רשאי לעשות כן, בתנאי שיציין את המקור.

סדר ועיצוב : יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל
נדפס בישראל
בדפוס פרינטיב בע"מ, ירושלים

מס' קטלוגי 3030106007/2
www.bankisrael.gov.il

תוכן העניינים

5	דברי הממונה על מחלקת המטבע
7	א. תפקידי מחלקת המטבע
8	ב. הגדרות
9	ג. מחזור המטבע
9	1. המחזור
12	תיבה 1: המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים
14	תיבה 2: אמצעי התשלום החלופיים למזומנים
18	2. מחזור השטרות
22	3. שטרות מהסדרה הישנה של השקלים החדשים (סדרה א')
23	4. מחזור המעות
25	5. ההפקדות בבנק ישראל והמשיכות ממנו
27	תיבה 3: תקנות לגבי מטבע פגום
27	תיבה 4: שכלול הציוד והמערכות
28	ד. הנפקת שטרות ומעות למחזור
28	1. שטרות למחזור
28	2. מעות למחזור
28	תיבה 5: הנפקת מטבע בעריך 2 ש"ח
29	ה. זיוף שטרות ומעות
31	ו. הנפקת מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים
31	1. מטבעות זיכרון
37	2. מטבעות מיוחדים
38	ז. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון
38	1. הרכב הוועדה
38	2. פעילות הוועדה בשנת 2005
39	ח. תערוכה נומיסמטית חדשה במרכז הלימודי למבקרים
40	ט. ספר "השטרות והמטבעות בישראל 1927-2006"
42	י. לוחות סטטיסטיים

דברי הממונה על מחלקת המטבע

ערך מחזור המטבע הסתכם בסוף שנת 2005 ב-24.4 מיליארדי ש"ח, לעומת 20.8 מיליארדים בסוף שנת 2004 - גידול של 17.5%, גבוה יחסית לשנים קודמות. (בשנים 2002 עד 2004 הגידול השנתי הממוצע היה 7.2%). הגורמים העיקריים לעלייה זו היו גידול השימוש במזומן בעסקאות, הצמיחה במשק וגידול האוכלוסייה בשנת 2005.

השנה התרחב השימוש באמצעים למשיכת מזומנים: גדל מספר המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים, והוכנסו לשימוש גם מכשירים מסוג cash dispenser – מכונות בבעלות חברות פרטיות, המתופעלות על ידי בתי העסק שבהם הן מוצבות; במקביל התווספו לאחרונה חלופות נוספות למשיכת מזומנים באמצעות רשתות השיווק (חלופות הממוקמות בעיקר בתחנות הדלק).

חלקו של מחזור השטרות ממשיך להוות 95% מסך ערך המחזור כולו, ומחזור המעות מהווה 5%. יותר ממחצית (51%) ממספר המעות שבמחזור הן מעות של 10 אג', עריך המשמש בין היתר לעודף בתחבורה הציבורית העירונית. המעה של 1 ש"ח, שמרבים להשתמש בה במדחנים ובמכונות הממכר, היוותה ב-2005 22% מכלל המחזור. חלקן של המעות בעריכים הגבוהים במחזור, 5 ש"ח ו-10 ש"ח, קטן: כל אחד מהווה רק 3% מכלל המחזור.

חלק לא מבוטל מן המעות במחזור הולך לאיבוד, ומכאן שהצריכה בפועל קטנה מזו הרשומה. האובדנים הם תופעה טבעית; הם נובעים משימוש שוטף במעות כאמצעי תשלום בעל ערך נמוך. שיעור האובדנים במחזור הוא ביחס הפוך לשווי המעה ולגודלה. ההערכות הן כי שיעור האובדנים במעות מהעריכים 5 אג', 10 אג', חצי ש"ח ו-1 ש"ח נע בין 41% ל-77%.

משקלותיהם של העריכים 20 ו-50 ש"ח במחזור ירדו השנה, ואילו משקלותיהם של העריכים 100 ו-200 ש"ח עלו, עם התגברות הצמיחה במשק.

הצריכה של השטרות מורכבת מהביקוש להם ומהבלאי. צריכת השטר של 20 ש"ח נובעת כמעט כולה מבלאי - תוצאה של היעדרו מהמכשירים האוטומטיים, ריבוי הגלגולים שהוא עושה בשווקים ואי הקפדה מצד הציבור על שמירתו. לשם שיפור עמידותם של השטרות של 20 ש"ח הוציאה מחלקת המטבע בשנת 2006 שטרות בעריך זה המודפסים על נייר באיכות משופרת - עם ציפוי נוסף.

בשנים האחרונות נרשמה מגמה של ירידה באחוז ההפקדות של השטרות מהמחזור בבנק ישראל, מגמה הנובעת מירידה של היקף ההפקדות בו מחד גיסא ומגידול המחזור מאידך. מכאן ששטרות שוהים במחזור יותר זמן מאשר בעבר, דבר הגורם גם לשיעור בלאי גבוה יותר. תופעה זו ניתן להסביר בין היתר בייעול שיטות העבודה של הבנקים בשנים האחרונות: במטרה להקטין את העלויות של שינוע המזומנים לבנק ישראל וממנו רכשו חלק מהבנקים מכונות לספירה ומיון, וכך הגדילו את מיחזור השטרות.

גם לגבי המעות הייתה בשנים אחרונות התייעלות בפעילות הבנקים מול בנק ישראל, וזו התבטאה בירידה מתמשכת של היקף ההפקדות.

במסגרת יעול תהליכי הטיפול במזומנים בוחנת מחלקת המטבע מעבר לאריזת המעות בגלילים. הדבר יביא לאחידות באריזת המעות, שכן המעות המקוריות מתקבלות מהמיטבעות שבחוו"ל ארוזות בגלילים, וכן לחיסכון בעלויות, בתשומות העבודה, בשיטחי איחסון וליתר נוחות ובטיחות בשינוע.

במקביל מתכננת המחלקה מעבר של הבנקים להפקדת המעות בבנק ישראל במיכלים; זו תיעל את האריזה בבנקים ותגביר את הבטיחות של תהליך המיון והספירה.

בשנת 2004 החלה מחלקת המטבע בתהליך של הנפקת מעה חדשה בערך 2 ש"ח. התהליך הוחש בחודשים האחרונים, עם הקמתה של מועצה מייעצת לבנק ישראל, שהתייעצות עמה, לפני אישורו הסופי של המטבע על ידי שר האוצר, נדרשת על פי חוק. תהליך ההנפקה יושלם בחודשים הקרובים. תוספת המעה של 2 ש"ח תביא ליעול הביצוע של תשלומים במזומן, בעיקר על ידי המשתמשים הגדולים, ולחיסכון בהוצאות ההנפקה, כך שהוצאות הייצור וההחזקה של המזומנים יקטנו.

בנק ישראל, משטרת ישראל, הבנקים ואיגוד הבנקים הקימו פורום משותף למלחמה בזיופים, לגיבוש אמצעים למניעתם ולאיטור כסף מזויף. סקירה זו כוללת הסבר מפורט על סימני הביטחון בשטרות.

במהלך שנת 2005 הנפיק בנק ישראל חמישה מטבעות זיכרון וסט אחד של מטבעות מיוחדים: מטבע יום העצמאות, התשס"ה – 2005, שנושאו "גיל הזהב"; מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשס"ה – 2005, שנושאו "משה ולוחות הברית"; מהדורת זהב מיוחדת של מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", שנושאו "יעקב ורחל", התשס"ד – 2004; מטבע לזכר נעמי שמר, התשס"ה – 2005; מטבע לציון 100 שנה לתורת היחסות ו-50 שנה למותו של אלברט איינשטיין, התשס"ה – 2005; סט מטבעות חנוכה, התשס"ו.

בבנק ישראל הולך ומוקם מרכז מבקרים לימודי, ובמסגרתו תיחנך תערוכה נומיסמטית עשירה. התערוכה מציגה את תולדות אמצעי התשלום למן המצאת המטבעות הראשונים, במאה השביעית לפני ספירת הנוצרים, ועד ימינו.

לאחרונה הוציאה מחלקת המטבע ספר המציג את תולדות השטרות והמטבעות בישראל מתקופת המנדט ועד היום (1927-2006), ובו נתונים מפורטים על כל שטר ומטבע. בצד כל מטבע מצוינים הקוטר, המשקל, נושא המטבע ומקורו, שם המעצב, תאריך ההנפקה ותקופת השימוש, וכן מובאים הסברים ודברי רקע לעיצובו.

בשנת 2005 הוארכה התקופה שבה ניתן להחליף שטרות מהסדרה הישנה של השקלים החדשים. סדרה זו הילכה במחזור החל משנת 1985 והוחלפה במהלך שנת 1999. במקור היה ניתן להחליף שטרות מהסדרה הישנה עד 31.12.2005, אך מאחר שבידי הציבור נשארו סכומים משמעותיים בשטרות אלה, הוארכה התקופה, ביוזמת בנק ישראל, עד 31.12.2010.

בינואר 2005 אוחדו שני הסניפים של מחלקת המטבע (תל אביב וירושלים). השירות לקהל ניתן כעת רק בסניף ירושלים, משום שמבנה הסניף התל אביבי אינו הולם עוד את צורכי הבנקים, וכן משיקולים של ביטחון, חיסכון, יעול ההפקדות ושיפור תהליכי העבודה.

שעות הפתיחה של סניף ירושלים: בימים א'-ה', 00:00-13:00.

בסניף יכול הציבור להחליף מטבע פגום, וכן שטרות מהסדרה הישנה, בשטרות מהסדרה החדשה.

מרדכי פיין

ירושלים

הממונה על מחלקת המטבע

תמוז התשס"ו - יולי 2006

א. תפקידי מחלקת המטבע

לבנק ישראל נתונה, על פי החוק, הסמכות הבלעדית להנפיק מטבע בישראל (שטרי כסף, מעות, מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים). השינויים במספרם של שטרי הכסף והמעות שבמחזור וערכו של המחזור (בש"ח) נגזרים מגורמים שונים - בהם שינויים בהיקפן ובמספרן של העסקאות במשק, בקצב האינפלציה, בגידול האוכלוסייה, וכן במידת השימוש במכשירי הבנק האוטומטיים, בהמחאות ובכרטיסי אשראי.

מתפקידה של מחלקת המטבע בבנק ישראל להבטיח אספקה סדירה של מזומנים למשק בהתאם לביקושים. תפקיד זה מחייב פעולות במספר מישורים:

תכנון סולם העריכים - תכנון סולם עריכים מתאים של שטרות ומעות, שיאפשר מחד גיסא ביצוע עסקאות במזומן ביעילות, ומאידך יחסוך בהוצאות ההנפקה.

עיצוב השטרות והמעות - נגיד בנק ישראל קובע את צורתם של השטרות והמעות בהתייעצות עם המועצה המייעצת של בנק ישראל ובאישור שר האוצר. לשם כך הוא נעזר בוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון - ועדה ציבורית שבראשה עומד כיום שופט בית המשפט העליון בדימוס גבריאל בך. הוועדה בוחרת מבין הצעות עיצוב המוגשות לה את זו שתובא לאישורו של הנגיד.

הזמנת השטרות והמעות - חיזוי כמות השטרות והמעות הדרושים למחזור, ביצוע מכרזים ותכנון זמני האספקה המאפשרים חיסכון בהוצאות החזקת המלאי ובהוצאות הכרוכות בכל הזמנה.

אחסון - השטרות והמעות המגיעים מן הספקים מאוחסנים בכספות בנק ישראל בכפיפות לנוהלי הובלה, שמירה ובקרה קפדניים.

אספקת מזומנים למחזור - המזומנים מסופקים לציבור באמצעות הבנקים המסחריים; אלה מזמינים מבנק ישראל בכל יום את הכמויות על פי הביקוש, הנגזר מהמשיכות וההפקדות של הציבור בסניפיהם.

פיקוח על איכות הכסף במחזור - השטרות והמעות המופקדים על ידי הבנקים בבנק ישראל עוברים תהליך קפדני של ספירה ומיון, שבמהלכו נבחנות האותנטיות של הכסף ואיכותו באמצעות מכשור משובלל. מטבע באיכות ירודה מושמד.

הנפקת מטבעות זיכרון - הבנק מנפיק מטבעות זיכרון בכל שנה ולרגל אירועים מיוחדים. המטבעות עשויים כסף ו/או זהב, ומשווקים לאספנים ולציבור באמצעות החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ.

הפצת מידע לציבור - שאלות של הציבור לגבי החלפת כסף ישן ופריטה נענות על ידי עובדי מחלקת המטבע. כן מפיצה המחלקה מידע על סימני הביטחון במטבע.

אוסף נומיסמטי – ברשות בנק ישראל אוסף גדול של שטרות ומטבעות עתיקים וחדשים, ומחלקת המטבע מנהלת את האוסף. חלק נבחר ממנו הוצג עד לאחרונה בתערוכה "כסף עובר לסוחר" בבניין הבנק בירושלים. בחודשים הקרובים עומד להיפתח בבנק ישראל מרכז מבקרים לימודי, ובו, בין היתר, תערוכה חדשה, גדולה יותר, מאוסף הפריטים הנומיסמטיים השמורים בבנק.

ב. הגדרות

מחזור המטבע: סך השטרות והמעות שבידי הציבור ובקופות הבנקים בש"ח, במחירים שוטפים.

המחזור הממוצע לנפש: היחס בין מחזור המטבע הממוצע לאוכלוסייה הממוצעת, בש"ח.

מחזור השטרות: סך השטרות שבידי הציבור ובקופות הבנקים, בש"ח.

מחזור המעות: סך המעות שבידי הציבור ובקופות הבנקים, בש"ח.

M1 = אמצעי התשלום במשק: סך המזומנים (השטרות והמעות) שבידי הציבור בתוספת חשבונות העו"ש בבנקים המסחריים.

הצריכה הפרטית: ההוצאה על מוצרים ושירותים שצורכים משקי הבית והמלכ"רים שאינם במימון הממשלה.

M3 = נכסי הציבור שבידי הבנקים: M1 בתוספת הפיקדונות השקליים והפיקדונות במטבע חוץ והצמודים למטבע חוץ.

הביקוש: השינוי במספר השטרות והמעות במחזור, או ההפרש בין המשיכות של השטרות והמעות מבנק ישראל להפקדות בו.

הבלאי: מספר השטרות הבלויים, אשר מוצאים מהמחזור בתהליך הספירה והמיון של השטרות המופקדים בבנק ישראל. (במעט כמעט אין בלאי).

צריכת השטרות או המעות: הביקוש בתוספת הבלאי. (במעט הצריכה שווה לביקוש).

העריך הממוצע במחזור השטרות: העריך המתקבל משקלול של כל עריכי השטרות במחזור.

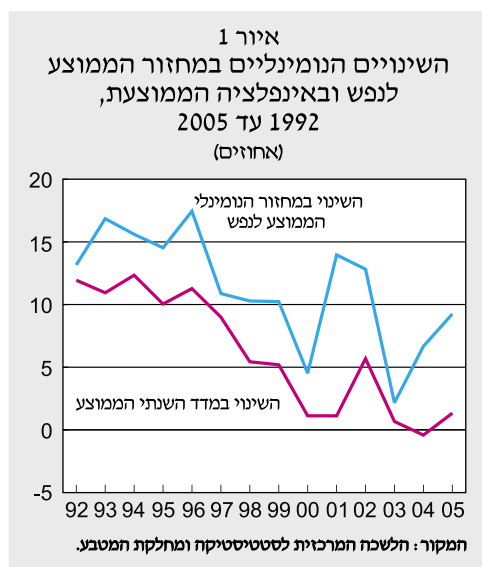
העריך הממוצע במחזור המעות: העריך המתקבל משקלול של כל עריכי המעות במחזור.

ג. מחזור המטבע

1. המחזור

ערך מחזור המטבע הסתכם בסוף השנה ב-24.4 מיליארדי ש"ח, לעומת 20.8 מיליארדי ש"ח בסוף שנת 2004 - גידול של 17.5% – שיעור גבוה יחסית לשנים קודמות. במונחים של ממוצעים שנתיים הסתכם מחזור המטבע ב-22.5 מיליארדי ש"ח, לעומת 20.4 מיליארדים אשתקד - גידול של 10.3%, ובמונחים ריאליים 8.85%. מגמה זו התפתחה במקביל לצמיחה במשק בשנת 2005.

(א) השפעות אקסוגניות על מחזור המטבע

קיים קשר חיובי חזק בין גידול המחזור לבין גידול האוכלוסייה ושיעור האינפלציה. המחזור הממוצע לנפש, המוגדר באמצעות היחס בין מחזור המטבע הממוצע לבין האוכלוסייה הממוצעת, עולה משנה לשנה במונחים שוטפים וריאליים. המשמעות היא שהשווי הכספי שבידי הפרט גדל עם השנים. השנה השווי הממוצע לתושב עמד על כ-3,200 ש"ח.

(ב) הרכב המחזור

לאורך השנים חלקו של מחזור השטרות מהווה 95% מסך ערך המחזור כולו, ומחזור המעות מהווה 5%.

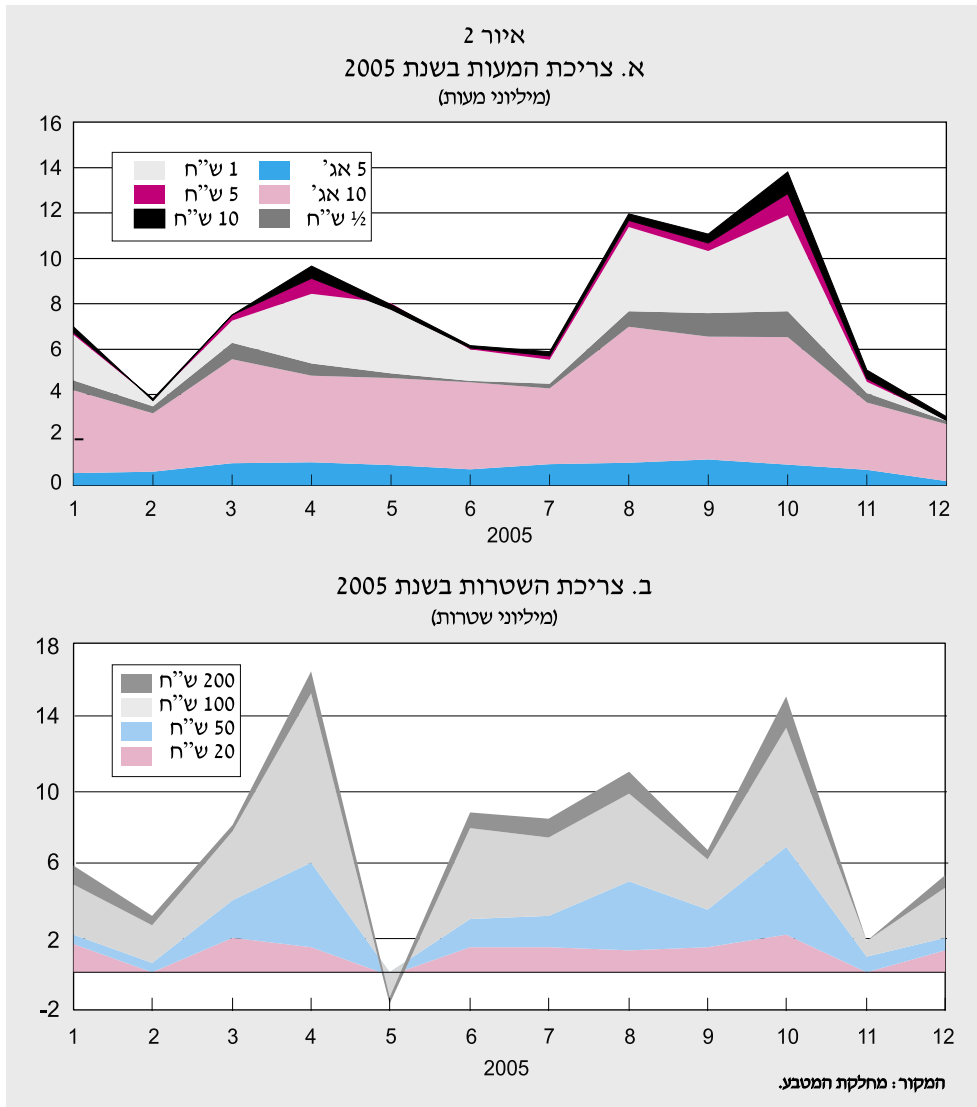
לוח 1: מחזור המטבע והתפלגותו למחזורי השטרות והמעות (סופי שנים, מיליארדי ש"ח)

השנה	מחזור השטרות	מחזור המעות	סך מחזור המטבע
2001	16	0.8	16.8
2002	17.2	0.8	18
2003	18.2	0.9	19.1
2004	19.8	1	20.8
2005	23.3	1.1	24.4

(ג) עונתיות במחזור המטבע

הביקוש למזומן מאופיין בתנודתיות על פני חודשים ושנים.

דפוסי העונתיות על פני השנים בכל אחד מערכי השטרות זהים זה לזה, וכן גם בצריכת המעות. השנה נרשמה צריכה מוגברת בחודשים אפריל ואוקטובר. את הצריכה המוגברת בחודש אפריל ניתן לייחס לחג הפסח, ובחודש אוקטובר - לתקופת החגים. בחודשים מאי ונובמבר ניתן להבחין בירידת הצריכה, תיקון לצריכה המוגברת בחודשים שקדמו להם.

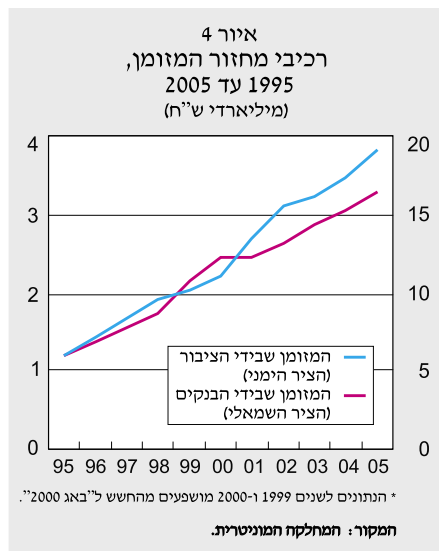
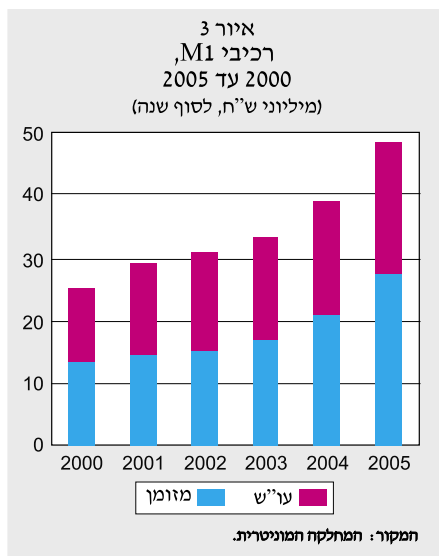
ד) המשתנים הכלכליים במשק ומגמות במחזור

1) אמצעי התשלום במשק

המזומן שבידי הציבור ממשיך לשמור על חלקו בסך אמצעי התשלום במשק (M1) - כמחצית. בשנת 2005 גדל ערכו של M1 ב-23.9%; עיקר הגידול (67%) מקורו בעו"ש, והוא מוסבר ברמות נמוכות של האינפלציה ושל הריבית על פיקדונות, המניעות את הציבור להגדיל את החזקות העו"ש. תומכת בהסבר זה העובדה שגידול העו"ש גבוה מזה של נכסי הציבור שבידי הבנקים בניכוי M1 (שגדל ב-6.5% בלבד).

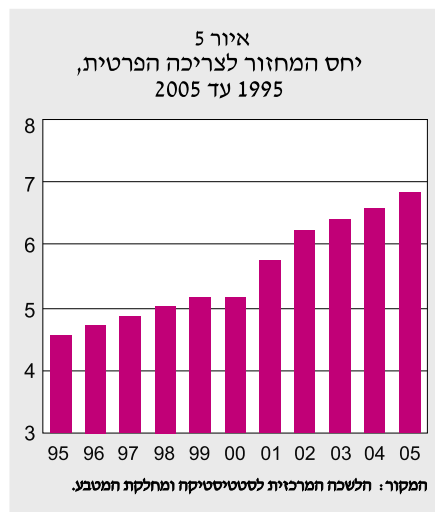
2) הקשר בין המזומנים שבבנקים לבין המזומנים שבידי הציבור

קיים קשר מובהק בין שני רכיביו של המחזור - המזומנים שבידי הציבור והמזומנים שבבנקים¹: ביקושי המזומנים על ידי הבנקים לאורך השנים תואמים את ביקושי המזומנים על ידי הציבור. חלקם של המזומנים שבידי הציבור בסך המזומנים עמד בשנת 2005 על 85%, וחלקם של המזומנים שבבנקים - על 15%.

3) המחזור ביחס לצריכה הפרטית

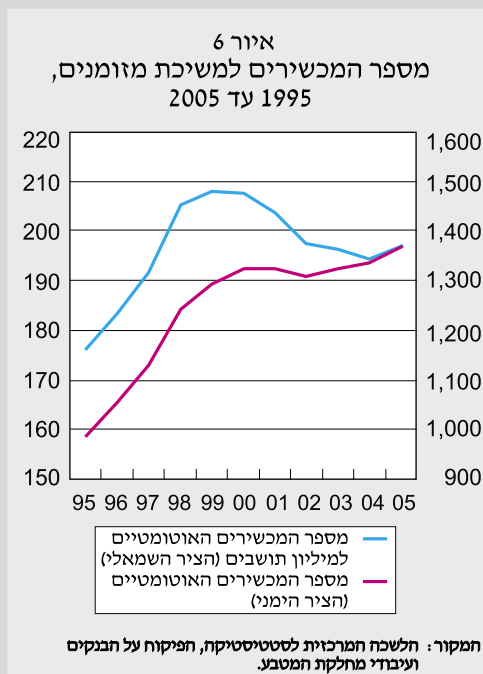
היחס בין המחזור לצריכה הפרטית הוא בשנים האחרונות במגמת גידול מתונה. בשנת 2005 הוא עמד על 6.9%, משום שגידולו של המחזור היה גבוה מגידול הצריכה הפרטית. מכאן שהמזומנים ממשיכים להיות אמצעי תשלום חיוני לצריכה הפרטית.

¹ $R = 0.98$ מדד פירסון לקשר חושב לשנים 1988 עד 2005.

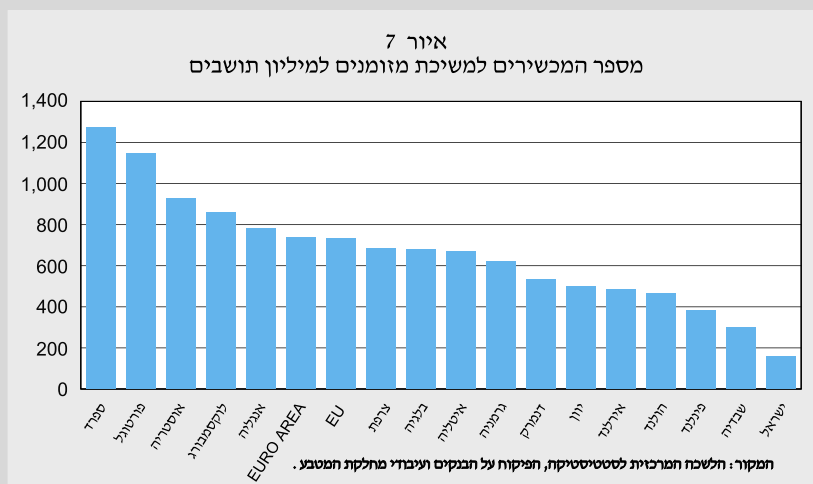
תיבה 1: המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים

מגמות בישראל והשוואה בין-לאומית (2003)

בשנת 2005, לאחר מספר שנים, נתחדשה מגמת הגידול של מספר המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים - גידול של 2% לעומת 2004. השנה הגיע מספרם של המכשירים לשיא של 2,136.² גידול זה נובע בין היתר משינוי בפיקוח על עמלת המשיכה: עד דצמבר 2005 לא נגבתה עמלה על משיכת מזומן ממכשיר בנק אוטומטי, A.T.M. (למעט עמלת רישום שורה בגין המשיכה), מפני שזו היתה בפיקוח מחירים, ולפיכך לבנקים לא היה תמריץ להפעיל מכשירים נוספים. בדצמבר 2005 בוטל הפיקוח על עמלת המשיכה ממכשירים הממוקמים מעל חצי ק"מ מסניף בנק שבו חובה להציב מכשיר. העמלה על משיכה באמצעות מכשירים שאינם צמודים לסניף ואינם בפיקוח מגיעה כיום לכ-5 ש"ח ויותר.

שינוי זה הווי תמריץ להגדלת מספר המכשירים של הבנקים ולכניסתן-לשוק של חברות פרטיות נוספות, אשר עמלת המשיכה שהן גובות אינה בפיקוח. לאחרונה הוכנסו לשימוש

² כולל מכשירים בבעלות שבי"א (שירותי בנק אוטומטיים) ואינו כולל מכשירים בבעלות חברות פרטיות.

גם מכונות מסוג cash dispenser, המתופעלות על ידי בתי העסק שבהם הן מוצבות, כנהוג בחו"ל – מכשירים שעלות רכישתם ותפעולם נמוכה מזו של מכשירי A.T.M. במקביל התווספו לאחרונה חלופות נוספות למשיכת מזומנים באמצעות פקיד ברשתות שיווק (חלופות הממוקמות בעיקר בתחנות הדלק). העובדה ששינויים אלו חלו רק לאחרונה עשויה להסביר את מספרם הנמוך של המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים לכל מיליון תושבים בישראל, הנתון הנמוך ביותר בין מדינות ההשוואה. (ראו לוח 2 להלן).

לוח 2: המכשירים למשיכת מזומנים - השוואה בין-לאומית, 2003

מספר המכונות למיליון תושבים	מספר המשיכות לתושב בשנה	ערך המשיכה הממוצעת באירו	סכום המשיכה לתושב בשנה (במונחי אירו)
ישראל - 2005	196	16	69
ישראל - 2004	194	17	61
ישראל - 2003	198	18	67
שבדיה	299	37	94
פינלנד	384	44	74
הולנד	465	30	105
אירלנד	483	43	128
יוון	498	15	219
גרמניה	620	40	177
איטליה	671	11	165
בלגיה	681	25	107
צרפת	683	20	65
אנגליה	783	40	88
לוקסמבורג	861	12	139
אוסטריה	928	24	129
פורטוגל	1,148	41	69
ספרד	1,274	22	97

המקור: ישראל: נתוני הפיקוח על הבנקים, עיבודי מחלקת המטבע; שאר הנתונים - European Central Bank, Blue Book, Payment & Securities Settlement Systems in the European Union, august 2005.

במקביל פחתו בשנים האחרונות המשיכות מ-A.T.M.: מספרן ירד מ-124 מיליון בשנת 2001 ל-114 מיליון בשנת 2005, ירידה של 8%. עם זאת גדל שווי המשיכה הממוצעת מ-290 ש"ח בשנת 2001 ל-384 ש"ח בשנת 2005, גידול נומינלי של 32%, שאולי מוסבר, בין היתר, בהתגברות מודעות הציבור לעמלת רישום השורה - אולי בעקבות תיקון כללי גילוי נאות ללקוחות, שנכנס לתוקף בשנת 2004.

ערך המשיכה הממוצעת של מזומן ממכשיר אוטומטי בישראל, במונחי אירו, עמד בשנת 2005 על 69 אירו, לעומת חציון של 105 אירו במשיכות הממוצעות במדינות המשוות. המשיכות הממוצעות הגבוהות ביותר נרשמו ביוון (219 אירו) ובגרמניה (177 אירו).

מספר המשיכות של המזומנים ממכשירי הבנק האוטומטיים לתושב ישראל עמד בשנת 2005 על 16. החציון במדינות המשוות עומד על 25 משיכות לתושב, ומספר המשיכות לתושב נע בין 11 באיטליה ל-44 בפינלנד.

סכום המשיכה השנתי המצטבר לתושב בארץ היה בשנת 2005 1,114 אירו. סכום זה הוא הנמוך ביותר בקרב המדינות המשוות, שבהן ממוצע המשיכה השנתית המצטברת לתושב עמד על 3,096 אירו.

תיבה 2: אמצעי התשלום החלופיים למזומנים

1. כרטיסי האשראי

היקף העסקאות המבוצעות (על ידי תושבי ישראל בישראל בלבד) באמצעות כרטיסי אשראי הסתכם בשנה הנסקרת ב-113 מיליארדי ש"ח.

השווי הממוצע של עסקה בכרטיס אשראי עמד השנה על 243 ש"ח, ומרבית העסקאות (71%) בוצעו בסכומים נמוכים מ-200 ש"ח - ממצא שעשוי להעיד כי אמצעי תשלום זה משמש תחליף למזומן ברכישת מוצרים ושירותים במגזר הקמעוני.

היקף סך העסקאות המבוצעות באמצעות כרטיסי האשראי הולך ועולה, גידול של 10% ביחס לאשתקד.

הצריכה הפרטית כוללת את העסקאות המתבצעות על ידי הציבור בכל אמצעי התשלום - במזומן, בכרטיסי אשראי, בצ'קים ובחייבים על פי הרשאה.

היחס בין היקף העסקאות המבוצעות באמצעות כרטיסי אשראי לצריכה הפרטית עמד בשנת 2005 על 35%, גידול של 2 נקודות אחוזים ביחס לאשתקד³.

במקביל, חלקן של משיכות המזומנים על ידי הציבור (מהבנקים ומהמכשירים האוטומטיים) בצריכה הפרטית עמד בשנת 2005 על 42%, והסתכם בכ-137 מיליארדי ש"ח (מתוכם 44 מיליארדים נמשכו באמצעות המכשירים האוטומטיים).

³ מחושב לפי נתוני ההוצאה באמצעי התשלום החלופיים, אשר אינם בלבדיים לצריכה הפרטית.

לאחר ירידות מתונות בשנים הקודמות, גדל ב-2005 היחס בין משיכות המזומנים לסך הצריכה הפרטית (ב-13%). גידול זה מוסבר בעיקרו בגידול שווי המשיכה הממוצעת מדלפקי קופות הבנקים (29%). על משיכת מזומנים מדלפקי קופות הבנקים נגבית מהלקוח עמלה בסך 3.7 ש"ח עד 4 ש"ח ברוב סניפי הבנקים המסחריים שבהם מתנהל חשבונו, ובסך 5 ש"ח עד 5.65 ש"ח ברוב סניפי הבנקים שבהם לא מתנהל חשבונו. נתונים אלו מלמדים כי למזומן כאמצעי תשלום עדיין תפקיד נכבד בתחום המסחר הקמעוני.

לוח 3: השוואה בין המזומן להיקף העסקאות בכרטיסי אשראי

הסכום השנתי (מיליארדי ש"ח)	הגידול בסכום השנתי בשנת 2005 (אחוזים)	היחס לצריכה הפרטית (אחוזים)	הסכום השנתי (לתושב (ש"ח))
משיכת מזומנים ממכשירים אוטומטיים	44	5	13
משיכת מזומנים מדלפקי קופות הבנקים	93	27	28
ביצוע עסקאות בכרטיסי אשראי	113	10	35

השוואה בין-לאומית

באירופה רווחים שני סוגים של כרטיסי אשראי המונפקים על ידי תאגידים בנקאיים וחברות לכרטיסי אשראי - debit card ו-credit card. כרטיסי debit card מחייבים את חשבון הלקוח סמוך למועד ביצוע הפעולה. בכרטיסים מסוג זה נעשות מרבית העסקאות באירופה, והשימוש בהם מחליף שימוש במזומן יותר מאשר השימוש בכרטיסי האשראי המוכרים לנו. החיוב של כרטיסי credit card מתבצע אחת לחודש, אך בגין התקופה מיום הרכישה עד ליום החיוב משלמים ריבית.

בארץ נוהג רק הכרטיס מסוג credit card, שהוא למעשה deferred debit card, המשמש לביצוע עסקאות או משיכה של מזומנים עד תקרה שנקבעה. התשלומים לבתי העסק בגין עסקאות שבוצעו באמצעות כרטיס האשראי מסולקים באחת משתי דרכים אפשריות: (1) במועדים קבועים (ללא ריבית בגין הזמן שחלף ממועד הרכישה עד למועד החיוב); (2) באמצעות ניכיון בגינם על ידי חברות ניכיון או החברות לכרטיסי אשראי, תמורת ריבית.

בבתי העסק ניכרת מגמה של החדרת השימוש בכרטיסי אשראי לשימוש גם בעסקאות בסכומים נמוכים (micro payment); לדוגמה, שימוש במכונות לממכר שתייה, מכונות צילום וכו'.

סכום ההוצאה השנתית לתושב בישראל באמצעות כרטיסי אשראי עמד על כ-2,900 אירו, בדומה לחציון במדינות המשוות לשנת 2003, שבהן סכום ההוצאה השנתית לתושב נע בין 481 אירו (ביוון) ל-6,537 אירו (באנגליה). מספר העסקאות בשנה בכרטיסי האשראי לתושב בישראל, 69, גבוה מן הממוצע במדינות המשוות, 36 עסקאות, שבהן מספר העסקאות לתושב הוא בין 5 (יוון) ל-105 (דנמרק).

בישראל מספר כרטיסי האשראי לתושב עומד על 0.6, פחות מאשר במדינות המשוות, שבהן הממוצע הוא 1.4 כרטיסים לתושב (כרטיסי חיוב וכרטיסי אשראי). זאת אולי משום שבישראל כל כרטיס אשראי ממלא כמה תפקידים, למשל ביצוע עסקאות, משיכת מזומנים וקבלת מידע בנקאי (ולכן אין צורך במספר רב של כרטיסי אשראי לשימושים השונים), ורק לאחרונה נכנס כרטיס חדש של "אשראי מתגלגל", כפי שנהוג בחו"ל. (הלקוח מחויב בסכום קבוע בכל חודש, והיתרה מועברת למועד החיוב הקרוב ונושאת ריבית). עם זאת, המספר הממוצע של עסקאות לכרטיס בשנה בישראל גבוה, 115, לעומת ממוצע של 45 עסקאות במדינות המשוות, דבר המעיד על השימושים הרבים של הכרטיסים בישראל לעומת המדינות המשוות.

לוח 4: השימוש בכרטיסי אשראי - השוואה בין-לאומית, 2003

				מספר עסקאות לתושב		מספר כרטיסי אשראי לתושב			
מספר הנקודות להעברת כרטיס למיליון תושבים		הסכום לתושב במזומני אירו ³	השווי הממוצע לעסקה במזומני אירו ²	מספר העסקאות לכרטיס ¹	מזה: שיעור debit-ה (אחוזים)	סך הכול	מזה: שיעור debit-ה (אחוזים)	סך הכול	
credit	debit								
14,833		2,868	42	115		69		0.60	2005 ישראל
13,739		2,643	41	116		64		0.55	2004 ישראל
12,690		2,426	41	109		60		0.54	2003 ישראל
⁴ nav	10,900	3,395	57	45	89	60	82	1.62	בלגיה
6,699	19,435	5,078	48	88	97	105	85	0.74	דנמרק
5,733	6,008	1,803	66	17	74	27	74	1.49	גרמניה
34,972	⁴ nav	481	89	3	4	5	48	1.04	יוון
23,514	18,802	1,373	51	14	58	27	70	1.98	ספרד
12,629	23,514	2,909	77	20	40	38	37	0.74	אירלנד
⁴ nav	16,267	1,613	95	9	62	17	52	0.93	איטליה
16,875	11,366	5,815	71	42	58	82	56	1.69	לוקסמבורג
⁴ nav	15,945	3,621	49	57	96	74	79	1.69	הולנד
8,579	16,875	1,555	64	16	81	24	79	1.29	אוסטריה
12,016	11,467	2,853	32	53	70	88	76	1.85	פורטוגל
17,648	9,078	4,025	38	50	75	106	45	1.75	פינלנד
12,062	12,016	4,440	53	49	88	85	60	1.03	שבדיה
14,508	17,648	6,537	71	45	62	92	47	2.26	אנגליה
13,998	12,062	3,448	66	29	74	52	62	1.53	EU
14,464	14,508	2,728	65	25	79	42	68	1.39	EURO AREA

1. מספר העסקאות חלקי מספר כרטיסי האשראי, משוקלל לפי סוג הכרטיס.

2. שווי העסקאות חלקי מספר העסקאות, משוקלל לפי סוג הכרטיס.

3. מספר העסקאות לתושב כפול השווי הממוצע לעסקה באירו.

4. אין נתון זמין.

המקור: ישראל: נתוני הפיקוח על בנקים, עיבודי מחלקת המסבע; שאר הנתונים - European Central Bank, Blue Book, Payment & Securities Settlement Systems in the European Union, august 2005.

2. המחאות (צ'קים)⁴

התשלום בהמחאות מקובל בעיקר במגזר העסקי. השווי הממוצע לעסקה המתבצעת בהמחאה עמד בשנת 2005 על 5,000 ש"ח. גם השנה המשיכה עליית השווי הממוצע של עסקה בהמחאה, המוסברת הן בירידה של מספר העסקאות שבוצעו בהמחאות והן בעליית השווי של העסקאות שבוצעו בהמחאות.

עדות אפשרית לירידת השימוש בהמחאות לרכישת מוצרים ושירותים ומעבר לשימוש בכרטיסי אשראי לצורך זה היא ירידה מתמשכת של יחס ההוצאה בהמחאות לצריכה הפרטית.⁵ זאת לעומת מגמת גידול של יחס השימוש בכרטיסי אשראי לצריכה הפרטית בשנים האחרונות. (אף על פי כן ההמחאות הן עדיין אמצעי התשלום העיקרי במשק).

את הפחתת השימוש בהמחאות ניתן לייחס לשתי מגמות מקבילות: ראשית, זמינותן של הנקודות לביצוע עסקאות בכרטיסי אשראי (points of sale) גדלה עם השנים, וב-2005 הסתכם מספרן ב-83,250, גידול ממוצע של 8% בשנה במהלך שלוש השנים האחרונות. שנית, הסיכון של התשלום בהמחאה גבוה מזה של התשלום בכרטיס אשראי, שבו נושאות בעיקר חברות כרטיסי האשראי ולא בתי העסק. השימוש בהמחאות הופך פחות מקובל כאמצעי תשלום בבתי העסק, עקב גידול מספרם של הצ'קים החוזרים, ובעקבותיו של מספר החשבוניות המוגבלים⁶ ושל מספר הלקוחות שחשבוניותיהם הוגבלו בנסיבות מחמירות.⁷

בשנת 2005 עמד מספר החשבוניות המוגבלים על 176,770. החשבוניות המוגבלים שנחסמו בעקבות הגבלה חמורה היוו 42% מסך החשבוניות המוגבלים, ומספרם גדל השנה ב-5% לעומת אשתקד. מספר הלקוחות שחשבוניותיהם הוגבלו⁸ הסתכם בשנה הנסקרת ב-66,301, מתוכם 47% לקוחות שחשבוניותיהם הוגבלו בנסיבות חמורות - ירידה של 4% לעומת אשתקד.

3. הרשאות לחיוב על פי הוראה

השימוש בהרשאות לחיוב על פי הוראה גדל עם השנים (כולל תשלומי חשבוניות מהוראת קבע לרשויות הציבוריות, משכורות וכדומה). גדל הן מספר החיובים על פי הוראה והן השווי הממוצע לחיוב. זה הגיע בשנת 2005 ל-2,898 ש"ח.

יחס החיובים על פי הרשאה לצריכה הפרטית הלך וגדל בעשור האחרון (גידול של 65% בשנת 2005 לעומת 1995), וזאת בשיעור גבוה משיעור הירידה של יחס ההמחאות לצריכה הפרטית בתקופה זו (45%).⁵ הדבר עשוי להעיד על מעבר מתשלום באמצעות המחאות לתשלום באמצעות הרשאות בסכומי עסקה גבוהים.

⁴ כולל את כל תנועות הסליקה לחשבוניות העו"ש של הציבור.

⁵ מחושב לפי נתוני ההוצאה באמצעי התשלום החלופיים, אשר אינם בלבדיים לצריכה הפרטית.

⁶ חשבון מוגבל – חשבון שחזרו בו לפחות 10 צ'קים במשך שנה, וממועד חזרתו של הצ'ק הראשון ועד הצ'ק האחרון חלפו לפחות 15 יום.

⁷ לקוח שחשבונו מוגבל בנסיבות חמורות – לקוח שהוגבל פעם נוספת במהלך שנת ההגבלה או בתוך 3 שנים ממועד סיום ההגבלה הראשונה.

⁸ רגילים ובנסיבות חמורות, לא כולל מיוחדים (סרבני גט או לקוחות שהוגבלו על ידי ראש ההוצאה לפועל).

2. מחזור השטרות

(א) ערך השטרות במחזור ומספרם⁹

ערך מחזור השטרות הסתכם השנה ב-23.3 מיליארדי ש"ח, לעומת 19.8 מיליארדים בשנה הקודמת, עלייה של 17.6%. מספר השטרות במחזור עלה מ-204 מיליוני שטרות בשנה הקודמת ל-236 מיליונים השנה, גידול של 15.1%.

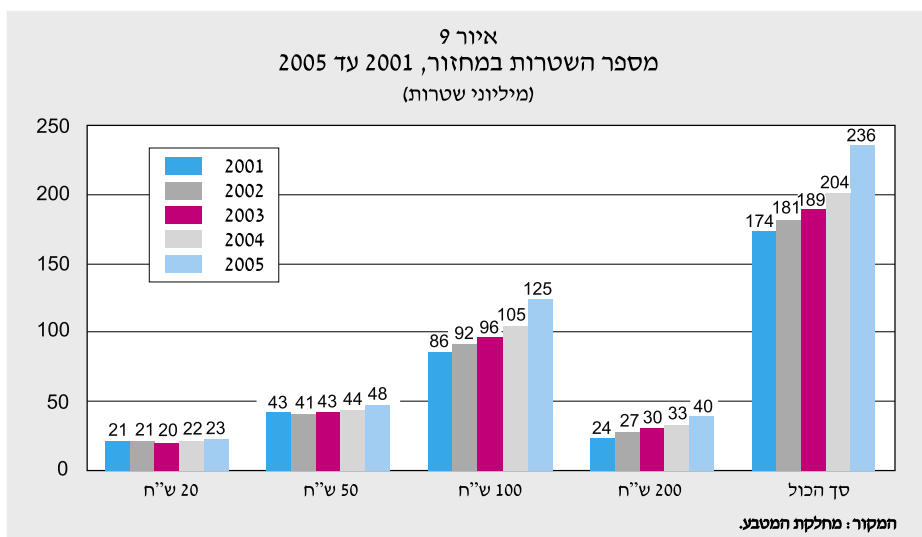
לוח 5: ערך מחזור השטרות לפי עריכים, 2001 עד 2005 (סופי שנים, מיליוני ש"ח)

ערך השטרות במחזור					
2005	2004	2003	2002	2001	
457	436	404	415	419	20 ש"ח
2,389	2,181	2,144	2,054	2,128	50 ש"ח
12,460	10,481	9,624	9,176	8,604	100 ש"ח
8,033	6,689	6,037	5,484	4,835	200 ש"ח
23,339	19,787	18,209	17,129	15,986	סך הכול

לוח 6: מספר השטרות במחזור לפי עריכים, 2001 עד 2005 (סופי שנים, מיליוני שטרות)

מספר השטרות במחזור					
2005	2004	2003	2002	2001	
23	22	20	21	21	20 ש"ח
48	44	43	41	43	50 ש"ח
125	105	96	92	86	100 ש"ח
40	33	30	27	24	200 ש"ח
236	204	189	181	174	סך הכול

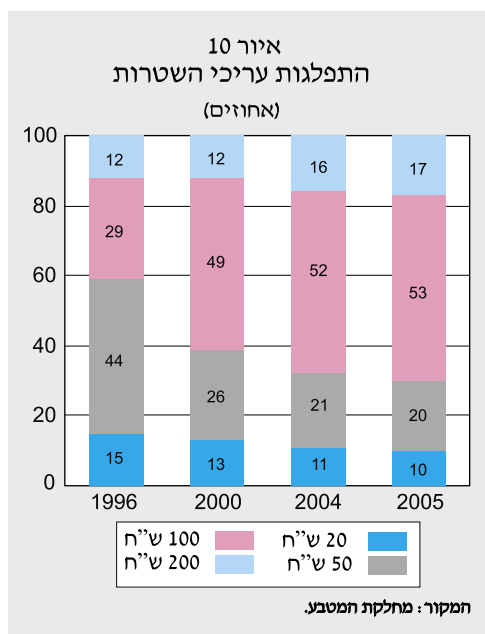
⁹ לא כולל שטרות בעריכים 1, 5 ו-10 ש"ח מסדרה א' של הש"ח.

(ב) הרכב מחזור השטרות לפי ערכים

הביקוש למזומן לפי ערכים מושפע מרכיב העסקאות, מרכיב ההיצע של הערכים למשק ומרמת האינפלציה.

רכיב העסקאות: הציבור מתאים את כמות הכסף שברשותו ואת הרכבה לנפח העסקאות הצפויות, לאופיין ולעיתוין.

רכיב ההיצע לציבור: היצע השטרות לציבור מושפע בין היתר מתמהיל השטרות המוצע במכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים. בשנת 1996 הוכנס למכשירי הבנק האוטומטיים השטר של 100 ש"ח, בעיקר על חשבון השטר של 50 ש"ח, דבר ששינה את משקלותיהם במחזור. כמו כן ירד חלקו של העריך 20 ש"ח, בעקבות הוצאתו ממרבית המכשירים.

רכיב האינפלציה: ככל שרמת האינפלציה עולה, עולה הביקוש לערכים הגבוהים. כך, למשל, מידת השימוש בעריך 200 ש"ח הייתה נמוכה ביחס ליתר הערכים - בין היתר מפני רמות אינפלציה נמוכות בשנים האחרונות וכן מפני היעדרו ממרבית מכשירי הבנק האוטומטיים. ניתן לזהות עלייה משמעותית בחלקו של העריך 200 ש"ח בשנת 2005, עם הצמיחה במשק.

עם השנים ניתן לראות שינוי מגמה בהרכב העריכים במחזור השטרות : משקלותיהם של העריכים 20 ו-50 ש"ח הולכים ויורדים, ומשקלותיהם של העריכים 100 ו-200 ש"ח הולכים ועולים. הדבר בא לידי ביטוי בשינוי שחל בעריך הממוצע במחזור השטרות : בשנת 2005 העריך הממוצע היה 99.1 ש"ח, וזאת לאחר גידול בשנים 2000 עד 2004, שבהן עמד העריך הממוצע על 87.8, 92.0, 94.6, 96.3 ו-97.5 ש"ח, בהתאמה.

לוח 7: משקלותיהם של העריכים במחזור (אחוזים)

2005	2004	2000	1996	
10	11	13	15	20 ש"ח
20	21	26	44	50 ש"ח
53	52	49	29	100 ש"ח
17	16	12	12	200 ש"ח

(ג) צריכת השטרות

בצריכת השטרות שני רכיבים: הבלאי - שטרות שאינם ראויים לשימוש חוזר ואשר נגרסים בתהליך הספירה והמיון; גידול המחזור - ההפרש בין המשיכות להפקדות, שהוא הביקוש.

צריכת השטרות בשנת 2005 הסתכמה ב-89.6 מיליוני שטרות. הבלאי הוא הרכיב העיקרי בצריכת השטרות, והוא הסתכם בשנת 2005 ב-64%, נמוך מאשר אשתקד, 81%. עיקר הירידה של חלק הבלאי בסך הצריכה נובע מהגידול של מחזור השטרות - גידול של 116%.

לוח 8: צריכת השטרות, הבלאי וגידול המחזור, 2001 עד 2005 (מיליוני שטרות)

העריך	2001	2002	2003	2004	2005
20 ש"ח	12.8	13.1	12.2	13.3	12.8
הבלאי					
גידול המחזור	0.2	-0.4	-0.8	1.6	1.1
סך כל הצריכה	13.0	12.7	11.4	14.9	13.9
50 ש"ח	15.5	18.5	21.2	22.5	19
הבלאי					
גידול המחזור	1.6	-1.4	1.8	0.8	4.2
סך כל הצריכה	17.1	17.1	23.0	23.3	23.2
100 ש"ח	13.7	18.3	21	24.6	23
הבלאי					
גידול המחזור	10.2	5.7	4.5	8.6	19.9
סך כל הצריכה	23.9	24.0	25.5	33.2	42.9
200 ש"ח	0.7	0.6	1.1	2.2	2.8
הבלאי					
גידול המחזור	5.8	3.5	2.8	3.3	6.8
סך כל הצריכה	6.5	4.1	3.9	5.5	9.6
סה"כ	42.7	50.5	55.5	62.6	57.6
הבלאי					
גידול המחזור	17.8	7.4	8.3	14.3	32.0
סך כל הצריכה	60.5	57.9	63.8	76.9	89.6

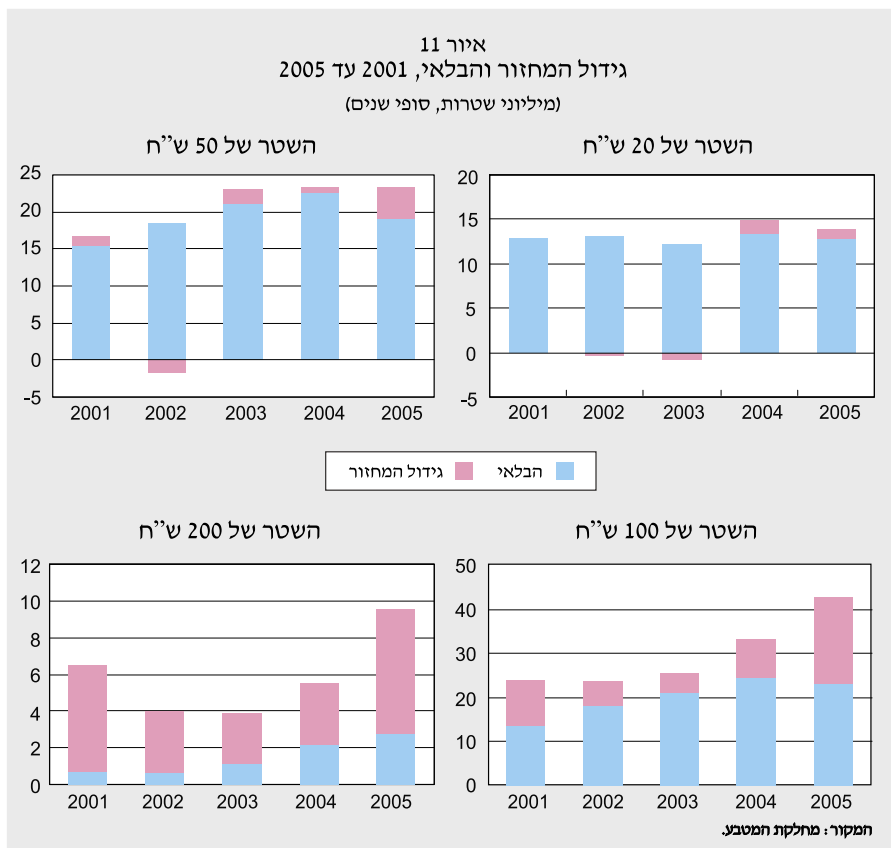
גידול המחזור והבלאי

השטר של 20 ש"ח - בשנת 2005, כמו בשנה שקדמה לה, נרשם גידול חיובי של המחזור, בהיקף של 1.1 מיליוני שטרות. בעריך זה קרוב ל-100% מהצריכה מקורו בבלאי, הנובע ממספר הגלגולים הגדול שעושה השטר בשווקים, מהיעדרו מהמכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים ומיחס הציבור אליו. לשם שיפור עמידותם של השטרות, הוציאה מחלקת המטבע בשנת 2006 שטרות של 20 ש"ח המודפסים על נייר באיכות משופרת. יעילותו של הנייר החדש תיבחן בשנים הקרובות.

השטר של 50 ש"ח - בעריך זה נרשם גידול של 4.2 מיליון שטרות, ובדומה לעריך 20 ש"ח הבלאי הוא הרכיב העיקרי בצריכתו.

השטר של 100 ש"ח - גם בעריך זה הבלאי הוא הרכיב הדומיננטי בצריכה. בשנתיים האחרונות רמת הצריכה של העריך גדלה; עיקר הגידול מקורו בגידול המחזור; חלקו של גידול המחזור עלה בשנתיים האחרונות ב-342% ועמד השנה על 19.9 מיליוני שטרות.

השטר של 200 ש"ח - מפאת גובהו של עריך זה והאינפלציה הנמוכה, מידת השימוש בו ומספר העסקאות המתבצעות בו עד הפקדתו פחותים מאלה של יתר העריכים. לפיכך שיעור הבלאי בו נמוך מאשר ביתר העריכים, והרכיב הדומיננטי בצריכה הוא גידול המחזור, שעמד ב-2005 על 6.8 מיליוני שטרות.

3. שטרות מהסדרה הישנה של השקלים החדשים (סדרה א')

מחזור השטרות מכיל גם שטרות מהסדרה הישנה של השקלים החדשים שהילכה במחזור החל משנת 1985 והוחלפה במהלך שנת 1999. שטרות אלו אינם עוד הילך חוקי במחזור, אך עד סוף שנת 2010 ניתן להחליפם בבנק ישראל בשטרות מהסדרה החדשה. במקור היה ניתן להחליפם עד 31.12.2005, אך התקופה הוארכה עד 31.12.2010. מאחר שבידי הציבור נשארו סכומים משמעותיים, והאינפלציה מאז 1999 נמוכה יחסית, הוחלט לתת לציבור הזדמנות נוספת לשמר את ערך כספו.

לוח 9: מספר השטרות במחזור מהסדרה הישנה של השקלים החדשים, 2001 עד 2005 (מיליונים)

השנה	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2001	1.9	1.9	0.9	0.5
2002	1.9	1.7	0.7	0.3
2003	1.9	1.6	0.7	0.3
2004	1.8	1.5	0.6	0.2
2005	1.8	1.5	0.6	0.2

לוח 10: השווי הכספי של השטרות מהסדרה הישנה, 2001 עד 2005 (מיליוני ש"ח)

השנה	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2001	39	97	86	103
2002	38	85	73	69
2003	37	79	65	53
2004	37	75	61	45
2005	37	73	58	40

היחס בין שווי של עריך לבין יתרת השטרות מאותו עריך במחזור הוא יחס הפוך: ככל שערכו של שטר גבוה יותר, מספר השטרות מאותו עריך במחזור קטן יותר. מכאן שככל שהשווי הכספי של השטר מהסדרה הישנה גדול יותר, הציבור מקפיד יותר להחליף אותו בבנק ישראל. סך השווי הכספי של שטרות מהסדרה הישנה הנמצאים עדיין בידי הציבור היה ב-2005 208 מיליוני ש"ח ומשקלו בסך המחזור הסתכם ב-0.85%.

ניתן להחזיר שטרות מהסדרה הישנה בבנק ישראל ולקבל תמורתם שטרות מהסדרה החדשה עד 31/12/2010

4. מחזור המעות

(א) ערך המעות שבמחזור ומספרן

הגידול של מחזור המעות הולך ומואץ בשנים אחרונות. שיעור גידולו ב-2005 לעומת 2004 הגיע ל-8.1%. ערכו של מחזור המעות הסתכם השנה ב-1,038 מיליוני ש"ח. מספר המעות במחזור הסתכם בסוף השנה ב-1,423 מיליונים, לעומת 1,330 מיליונים אשתקד, עלייה של 6.9%.

לוח 11: ערך המעות שבמחזור לפי עריכים, 2001 עד 2005 (מיליוני ש"ח)

	2005	2004	2003	2002	2001	
5 אג'	10	9	9	9	9	
10 אג'	72	68	63	60	59	
1/2 ש"ח	50	47	44	43	40	
1 ש"ח	318	295	274	262	247	
5 ש"ח	226	212	199	190	185	
10 ש"ח	362	329	300	278	267	
סך הכול	1,038	960	889	838	807	

לוח 12: מספר המעות שבמחזור לפי עריכים, 2001 עד 2005 (מיליוני מעות)

	2005	2004	2003	2002	2001	
5 אג'	199	190	184	177	170	
10 אג'	724	677	633	604	587	
1/2 ש"ח	100	94	89	85	80	
1 ש"ח	318	295	274	262	247	
5 ש"ח	45	42	40	38	37	
10 ש"ח	36	33	30	28	27	
סך הכול	1,423	1,330	1,249	1,194	1,148	

לוח 13: הגידול של ערך המעות שבמחזור, 2002 עד 2005 (אחוזים)

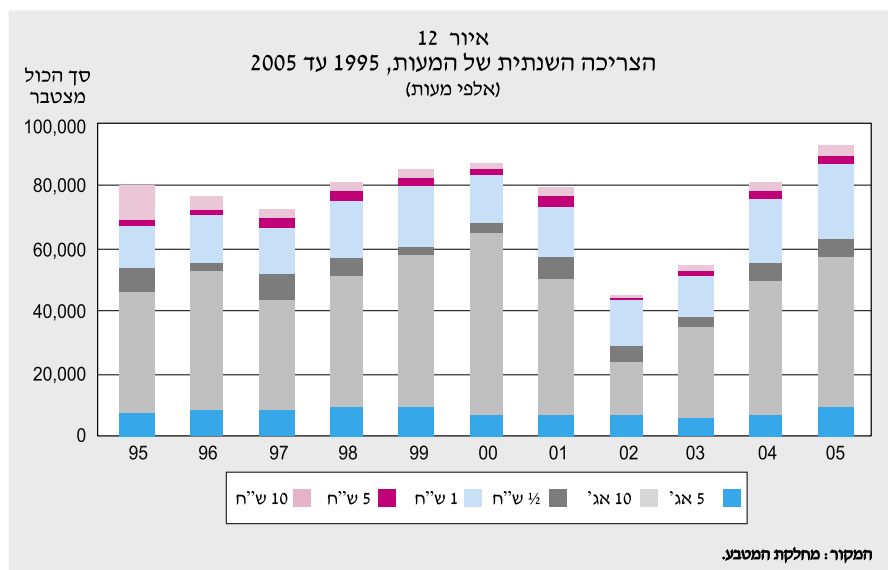
	2005	2004	2003	2002	
5 אג'	5	3.5	3.6	4	
10 אג'	7.1	6.8	4.8	2.9	
1/2 ש"ח	6.3	5.8	4.4	6.4	
1 ש"ח	7.8	7.6	4.6	5.9	
5 ש"ח	6.4	6.7	4.3	2.6	
10 ש"ח	10	9.7	7.8	4.2	
סך הכול	8.1	7.9	6.1	3.8	

יותר ממחצית (51%) מסך מספר המעות שבמחזור הן מעות של 10 אג'. עריך זה משמש בין היתר לעודף בתחבורה הציבורית העירונית. העריך 1 ש"ח, שמרבים להשתמש בו במדחנים ובמכונות הממכר, היווה ב-2005 22% מכלל המחזור, ושני עריכים אלו יחד היוו 73% מכלל המחזור. עריכי המעות הגבוהים, 5 ש"ח ו-10 ש"ח, הם חלק קטן מכלל המחזור - כל אחד מהווה רק 3% מכלל המחזור.

העריך הממוצע במחזור המעות הוא 0.75 ש"ח, וזאת מפני משקלו הרב של העריך 10 אג' במחזור. הואיל ולא חלו שינויים בהתפלגות המעות במחזור, שווי העריך הממוצע לא השתנה בשנים האחרונות.

(ב) צריכת המעות

צריכת המעות גדלה משמעותית בשנים 2004 ו-2005 לאחר ירידה בשנים 2002 ו-2003, שינוי שניתן להסביר בהתאוששות המשק בשנים האחרונות.

(1) השימושים העיקריים במעות

צריכת המעות מושפעת מהשימוש בתחבורה הציבורית, במדחנים ובמכונות הממכר האוטומטיות. להלן השימושים¹⁰:

לוח 14: תדירות השימוש החודשי במעות

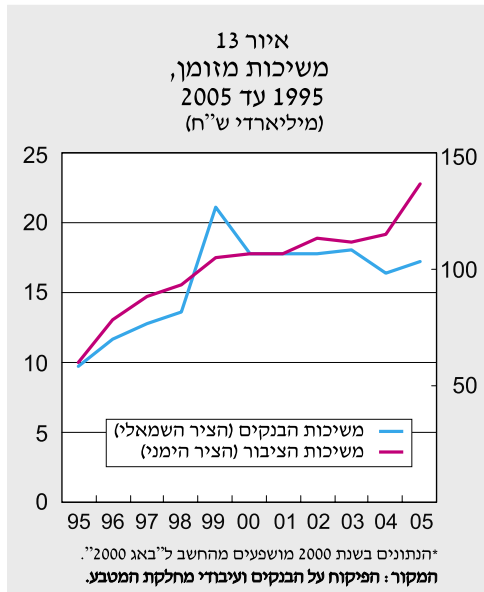
תדירות השימוש הממוצעת בסכום החודשי הממוצע	אחוז המשתמשים באוכלוסייה	תשלום בתחבורה ציבורית
11 נסיעות בחודש	50%, מתוכם 26% משלמים במטבעות	השימוש במדחנים
4.4 פעמים	46%	השימוש במכונות הממכר האוטומטיות
1.8 פעמים	41%	

¹⁰ ממצאי סקר גיאוקרטוגרפיה שבוצע עבור מחלקת המטבע בשנת 2003.

(2) ההשפעה של תופעת האובדנים על הביקוש למעות

חלק לא מבוטל מצריכת המעות הוא מעות שהולכות לאיבוד - ומכאן שהצריכה בפועל קטנה מזו הרשומה. האובדנים הם תופעה טבעית; הם נובעים משימוש שוטף במעות כאמצעי תשלום בעל ערך נמוך, וגדלים ביחס הפוך לשווי המעה.

5. ההפקדות בבנק ישראל והמשיכות ממנו

המזומן מגיע לידי הציבור באמצעות הבנקים, אשר מווסתים את כמותו על פי ביקוש הציבור באמצעות המשיכות מבנק ישראל וההפקדות בו. ההפרש בין שתי פעולות אלה הוא רכיב הביקוש.

סך משיכות המזומנים על ידי הציבור (מהבנקים וממכונות) ב-2005 היה גדול פי שמונה מסך משיכות הבנקים מבנק ישראל; פירושו של דבר שכסף מבנק ישראל ממוחזר במהלך השנה על ידי הציבור באמצעות הבנקים שמונה פעמים בממוצע עד לחזרתו לבנק ישראל. מגמת הגידול של היחס בין משיכות המזומנים על ידי הציבור למשיכות הבנקים מבנק ישראל, שהחלה בשנת 2004, גברה בשנת 2005 ב-13%.

(א) ההפקדות והמשיכות של שטרות

ההפקדות השטרות בבנק ישראל הסתכמו השנה ב-160 מיליוני שטרות, לעומת משיכות בסך 192 מיליונים. היקף המשיכות של שטרות עלה בשנת 2005, ואילו היקף ההפקדות הולך ויורד זה שלוש שנים.

לוח 15: ההפקדות והמשיכות של שטרות בבנק ישראל לפי ערכים, 2001 עד 2005 (מיליוני שטרות)

המשיכות					ההפקדות					
2005	2004	2003	2002	2001	2005	2004	2003	2002	2001	
20	20	19	23	24	19	19	20	24	24	20 ש"ח
53	59	69	63	68	49	58	67	64	67	50 ש"ח
100	93	102	104	101	80	84	98	99	91	100 ש"ח
19	17	19	18	18	12	14	16	15	12	200 ש"ח
192	189	209	208	211	160	175	201	202	194	סך הכול

בשנים האחרונות נרשמה מגמה של ירידה באחוז ההפקדות של השטרות מהמחזור בבנק ישראל, מגמה הנובעת מירידה של היקף ההפקדות בבנק ישראל מחד גיסא ומגידול המחזור מאידך. מכאן ששטרות שוהים במחזור יותר זמן מאשר בעבר, דבר הגורם גם לשיעור בלאי גבוה יותר.

תופעה זו ניתן להסביר בין היתר בייעול שיטת העבודה של הבנקים בשנים האחרונות: במטרה להקטין את העלויות של שינוע המזומנים לבנק ישראל רכשו חלק מהבנקים מכונות לספירה ומיון, וכך הגדילו את מיחזור השטרות.

לוח 16: מספר הפעמים הממוצע בשנה ששטר חוזר לבנק ישראל, 2001 עד 2005

השנה:	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2001	1.3	1.7	1.1	0.6
2002	1.2	1.6	1.1	0.5
2003	1.1	1.6	1	0.5
2004	1.0	1.4	0.8	0.4
2005	0.9	1.1	0.7	0.3

לוח 17: מספר החודשים ששטר שווה במחזור טרם הפקדתו בבנק ישראל, 2001 עד 2005

השנה:	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2001	9.2	7.2	10.6	21.3
2002	9.7	7.7	11.3	22.1
2003	10.8	7.4	11.8	22
2004	12.1	8.7	14.7	28.7
2005	13.1	10.6	17.3	35.5

(ב) ההפקדות והמשיכות של מעות

בבנק ישראל הופקדו 115 מיליוני מעות, ונמשכו ממנו 207 מיליונים. העריכים הדומיננטיים בהפקדות והמשיכות הם 1 ש"ח ו-10 אג'; האחרון מאופיין בתנודתיות על פני השנים בהשוואה ליתר העריכים, וזאת בהתאם למידת השימוש בו, שאותה קובעים הצרכנים. כמו לגבי השטרות, גם לגבי המעות, הייתה בשנים אחרונות התייעלות בפעילות הבנקים מול בנק ישראל. הדבר בא לידי ביטוי בירידה מתמשכת של היקף ההפקדות. כמו בשטרות, גם במעות נרשמה השנה עלייה במשיכות.

לוח 18: ההפקדות והמשיכות של מעות בבנק ישראל לפי עריכים, 2001 עד 2005 (מיליוני מעות)

העריך	ההפקדות					המשיכות				
	2001	2002	2003	2004	2005	2001	2002	2003	2004	2005
5 אג'	5	5	5	4	4	12	11	11	11	13
10 אג'	68	56	53	46	46	111	73	82	91	93
חצי ש"ח	10	10	12	10	10	16	15	15	15	16
1 ש"ח	44	43	45	37	41	61	58	57	63	61
5 ש"ח	11	12	12	10	10	14	13	14	13	13
10 ש"ח	9	10	10	8	9	11	11	12	12	11
סך הכול	147	137	136	120	115	225	182	192	205	207

תיבה 3: תקנות לגבי מטבע פגום

תקנות בנק ישראל בדבר החלפה או הוצאה מן המחזור של מטבע (שטר או מעה) שנפגם אגב שימוש או נשמד קובעות ארבע רמות שבהן מטבע נפגם, ומציינות את דרכי הטיפול בהן בבנק ישראל:

רמה א' – מטבע פגום שנשאר שלם בגודלו, וערכו הנקוב ניתן לזיהוי. מטבע כזה יוחלף על ידי בנק ישראל.

רמה ב' – מטבע שנפגם אגב שימוש, ונשאר מעל חציו (בחתיכה אחת או במספר חתיכות). מטבע כזה יוחלף על ידי בנק ישראל.

רמה ג' – מטבע שנפגם אגב שימוש ונשאר בדיוק חציו (בחתיכה אחת או במספר חתיכות). מטבע כזה יוחלף על ידי בנק ישראל לאחר שנה, בתנאי שמחציתו השנייה לא הובאה לבנק להחלפה במהלך שנה זו.

רמה ד' – מטבע שנפגם אגב שימוש ונשאר פחות מחציו (בחתיכה אחת או במספר חתיכות). מטבע זה לא יוחלף ויוצא מהמחזור על ידי בנק ישראל.

לבירורים בדבר החלפת מטבע פגום ניתן לפנות למדור הקופות במחלקת המטבע בטלפון: 02: 6552846/7

החלפת מטבע פגום:

1. ניתן להחליף מטבע פגום, ללא עמלה, בקופות בנק ישראל בירושלים ברח' קפלן 2 בימים א'–ה' בשעות 08:00–13:00, או לשלוח אותו בדואר רשום לבנק ישראל, מחלקת המטבע, מדור קופות, ת"ד 780, ירושלים 91007.

2. החוק אינו מחייב את הבנקים המסחריים לטפל במטבע פגום. עם זאת ידוע לנו שמספר בנקים, כשירות ללקוחותיהם, מקבלים מהלקוחות מטבעות פגומים ומעבירים אותם לבנק ישראל לשם בדיקתם והחלפתם.

תיבה 4: שכלול הציוד והמערכות

כדי להבטיח את איכות המחזור משדרגת מחלקת המטבע את המטבעות בהתאם להתפתחויות בתחום זה במדיניות המתקדמות. בד בבד משכללת המחלקה את המערכות כדי לייעל את התהליכים, ולהימצא בקדמת הטכנולוגיה.

כיום המעוות המקוריות מתקבלות מהמיטבעות בחו"ל ארוזות בגלילים. לעומת זאת מעוות המופקדות בבנק ישראל לאחר הספירה והמיון נארזות בשקיות ניילון בתוך קופסאות קרטון. במרבית המדינות המתקדמות גם המעוות המופקדות נארזות בגלילים, שיטה נוחה וחسכונית יותר. מחלקת המטבע בוחנת מעבר לאריזה בגלילים, שינוי שיביא לאחידות באריזה, לחיסכון בעלויות ובתשומות העבודה וליתר נוחות וביטחות בשינוע.

במקביל מתכננת המחלקה מעבר של הבנקים להפקדה במכלים, שינוי שייעל את האריזה בבנקים ויגביר את הבטיחות של תהליך המיון והספירה.

ד. הנפקת שטרות ומעות למחזור

1. שטרות למחזור

בשנת 2005 משמשת במחזור סדרת השקלים החדשים (סדרה ב'), שהנפקתה החלה בשנת 1999. לשם שיפור איכות השטרות הוציאה מחלקת המטבע בשנת 2006 שטרות של 20 ש"ח המודפסים על נייר באיכות משופרת. ביתר העריכים לא חלו שינויים בכיתובים, בעריכים ובמאפיינים האחרים של השטרות.

2. מעות למחזור

בשנת 2005 הונפקו מעות של 5 אג' ששנות הטבעתם התשס"ה והתשס"ו, מעות של 10 אג' וחצי ש"ח ששנות הטבעתם תשס"ד ותשס"ה, מעות של 1 ש"ח ששנות הטבעתם תשס"ג, תשס"ה ותשס"ו ומעות של 5 ש"ח ו-10 ש"ח ששנות הטבעתם תשס"ה.

תיבה 5: הנפקת מטבע בעריך 2 ש"ח

מחלקת המטבע מופקדת על תכנון סולם העריכים. סולם העריכים בישראל מורכב כיום משש מעות וארבעה שטרות בכפולות של 2, 5 ו-10. ברוב המדינות סולמות העריכים מבוססים על השיטה העשרונית ועל כפולות של 2, 2.5, 5, ו-10. להלן סולמות העריכים בכמה מדינות.

לוח 19: סולם עריכי השטרות במדינות שונות (במט"ח)

קנדה	אוסטרליה	אנגליה	ארה"ב	גוש האירו
(דולר)	(דולר)	(ליש"ט)	(דולר)	(אירו)
5	5	5	1	5
10	10	10	2	10
20	20	20	5	20
50	50	50	10	50
100	100		20	100
1,000			50	200

לוח 20: סולם עריכי המעות במדינות שונות (במט"ח)

קנדה	אוסטרליה	אנגליה	ארה"ב	גוש האירו
(דולר)	(דולר)	(ליש"ט)	(דולר)	(אירו)
0.01	0.05	0.01	0.01	0.01
0.05	0.1	0.02	0.05	0.02
0.1	0.2	0.05	0.1	0.05
0.25	0.5	0.1	0.25	0.1
0.5	1	0.2	0.5	0.2
1	2	0.5		0.5
2		1		1

בחינה של סולם העריכים בישראל העלתה כי יש מקום להנפיק מעה נוספת, בערך נקוב של 2 ש"ח. תוספת זו תביא לייעול הביצוע של תשלומים במזומן, בעיקר של המשתמשים הגדולים, ולחיסכון בהוצאות ההנפקה, כך שהוצאות הייצור וההחזקה של המזומנים ימוזערו.

בשנת 2004 החלה מחלקת מטבע בתהליך של הנפקת מעה חדשה בערך 2 ש"ח. התהליך הוחש בחודשים האחרונים, עם הקמתה של מועצה מייעצת לבנק ישראל, שהתייעצות עמה, לפני אישורו הסופי של המטבע על ידי שר האוצר, נדרשת על פי חוק. עם השלמת תהליך ההנפקה בחודשים הקרובים, יובא מועד הפצתו לידיעת הציבור.

ה. זיוף שטרות ומעות

פעולות למניעת זיופים ואיתור כסף מזויף

בכל מדינה, גם בישראל נעשים ניסיונות לזיוף מטבע.

שיעור השטרות המזויפים בישראל עמד בשנת 2005 על 0.006% מסך השטרות במחזור, בדומה לשיעור המזויפים בגוש האירו, ושיעור הזיופים במעות של 5 ש"ח ו-10 ש"ח עמד בשנת 2005 על 0.009% מסך מעות אלו במחזור.

מרבית הזיופים בשנת 2005 נתגלו בשטרות מהעריכים 50 ש"ח ו-100 ש"ח ובמעות של 10 ש"ח.

הזיופים מתגלים בבנק ישראל בתהליך הספירה והמיון של השטרות והמטבעות המופקדים בבנק על ידי הבנקים ועל ידי יחידים. גם הבנקים מגלים שטרות מזויפים המופקדים אצלם על ידי הציבור. כל כסף מזויף מועבר על פי חוק לטיפול של משטרת ישראל, שהיא המופקדת על המאבק בזיופנות.

עובד מדינה, עובד בנק ישראל או עובד בנק מסחרי המקבל שטר או מטבע שיש לו יסוד סביר להניח כי הוא מזויף חייב, על פי חוק, למסור אותו מייד למשטרה לשם חקירה. תפקיד המשטרה ללכוד את העבריינים המזויפים כסף ואת מפיציו.

בנק ישראל תורם את חלקו במלחמה בזיופים בעיקר על ידי פעולות מנע שנועדו לצמצם את תופעת הזיופים:

- סימני ביטחון: מחלקת המטבע פועלת לשדרוג של השטרות והמעות בסימני ביטחון, אשר נבחרים מתוך התחשבות בגורמים הבאים: רמת הקושי לזייף, נוחות הזיהוי על ידי הציבור הרחב, עלות ההנפקה, אורך חיי הסימן והשפעתו על אורך חיי השטר והיכולת של מנגנוני מכוונות לפריטת שטרות ולממכר לזהות את השטר ללא הפרעות.

בשטרות משולבים סימני ביטחון משלושה סוגים: סימני ביטחון לציבור, סימני ביטחון לקופאים, הניתנים לזיהוי באמצעות מכשור מתאים, וסימני ביטחון למכוונות המיון והספירה, המזהות זיופים בתהליך המיון בבנק ישראל.

- הגברת מודעות הציבור: המחלקה פועלת להגברת מודעות הציבור לזיופים כחלק מהמאבק בהם, שכן לציבור תפקיד חשוב במניעת הפצתו של הכסף המזויף.

כדי להגביר את מודעות הציבור לקיומם של שטרות מזויפים ולמנוע את הפצתם אנו מפיצים עלונים המתארים את הסימנים העיקריים שבאמצעותם ניתן לזהות שטר מזויף. על הציבור להיות ער לתופעה, שכן שטר מזויף לא יוחלף, וההפסד כולו של מחזיק השטר.

סימנים לזיהוי שטר מזויף

1 שני משולשים משני צידי השטר ומתלכדים למגן דוד מזויף, ובהצגת השטר מול האור, בשטר מזויף נראים אי דיוקים.	2 דיוקן מזויף של הדמות משתקף בהצגת השטר מול האור, ולידו עיגול זעיר והאות הראשונה של בעל הדיוקן, בשטר מזויף אין השתקפות, או שהיא משוכשת.
3 משולש המורכב מ-10 מרובעים המשנים את צבעם כשמנועעים השטר. בשטר מזויף המרובעים אינם משנים צבע.	4 בהצגת השטר בווריות שונות מבחינים בספרות גדולות המציירות את ערך השטר בדיו שקוף, שמתגלה ונעלם חליפות. בשטר מזויף הספרות אינן נעלמות.

סימני ביטחון אלו קיימים בכל השטרות

ו. הנפקת מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים

במהלך שנת 2005 הונפקו חמישה מטבעות זיכרון וסט אחד של מטבעות מיוחדים.

1. מטבעות זיכרון

(א) מטבע יום העצמאות, התשס"ה 2005 – "גיל הזהב"

מטבע הזיכרון ליום העצמאות ה-57 של מדינת ישראל מוקדש לנושא גיל הזהב. המטבע מבטא את הישגיה של מדינת ישראל בהעלאת תוחלת החיים ומבטא את העושר האנושי וכוח היצירה הגלומים בגיל זה.

בצד הנושא של המטבע מופיע עץ עתיק ששורשיו עבותים.

כן מופיעים הכיתובים :

בעברית : גיל הזהב

באנגלית : THE GOLDEN YEARS

בערבית : أَلْعمر الذهبی

בצדי הערך מופיע ענף עץ והכיתובים :

בעברית : יום העצמאות התשס"ה

באנגלית : INDEPENDENCE DAY 2005

כן מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים : הערך הנקוב בעברית ובאנגלית ; סמל המדינה ; שנת ההטבעה ; המילה 'ישראל' בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה¹¹.

¹¹ סימן הטביעה מציין את רמת הגימור של המטבע ; צורת מגן דוד זעיר מוטבעת על המטבעות שרמת הגימור שלהם רגילה, ואות **מ** זעירה – על המטבעות בעלי רמת גימור מיוחדת.

המטבע עוצב בידי גדעון שגיא, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בפברואר 2005, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

מטבע יום העצמאות, התשס"ה 2005 - "גיל הזהב", נתוני ההטבעה

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
זהב 10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
0.917	כסף 0.925	כסף 0.925	הנתך
כסף 0.040	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
נחושת 0.043			
גרם 16.96	גרם 28.8	גרם 14.4	המשקל
30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים
	גדעון שגיא (צדי הנושא והערך)		מעצב
	תדהר דגן (צד הנושא)		דגם הגבס
	המיטבעה המלכותית של הולנד		המבליטים
	המיטבעה המלכותית של הולנד		ההטבעה

(ב) מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשס"ה 2005 – "משה ולוחות הברית"

המטבע "משה ולוחות הברית" מתאר את הלוחות, שניתנו לעם ישראל על ידי משה רבנו במעמד המבטא את חידוש הברית בין אלוהים לעם ישראל (לאחר מעשה העגל). המטבע הוא העשירי בסדרה "תמונות מן התנ"ך".

בצד הנושא של המטבע נראה משה, ובידיו לוחות הברית.

בצד הערך מופיעים לוחות הברית והכיתובים :

בעברית : משה ולוחות הברית שמות כ', ל"ד

באנגלית : MOSES AND THE TEN COMMANDMENTS EXOD. 20, 34

בערבית : موسى ولوحات العهد الخروج - ٢٠, ٣٤

כן מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים : הערך הנקוב בעברית ובאנגלית ; סמל המדינה ; שנת ההטבעה ; המילה 'ישראל' בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי גדעון קייד, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש מאי 2005, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשס"ה 2005 - "משה ולוחות הברית", נתוני ההטבעה

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
זהב 10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
0.917	כסף 0.925	כסף 0.925	הנתך
כסף 0.040	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
נחושת 0.043			
16.96 גרם	28.80 גרם	14.40 גרם	המשקל
30 מ"מ	38.70 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים
גדעון קייד (צדי הנושא והערך)			המעצבים
תדהר דגן (צד הנושא)			דגם הגבס
המיטבעה המלכותית של הולנד			המבליטים
המיטבעה המלכותית של הולנד			ההטבעה

(ג) מהדורת זהב מיוחדת : מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשס"ד 2004 - "יעקב ורחל"

לראשונה הונפקה מהדורה מיוחדת מזהב ובקוטר קטן של מטבע זיכרון - יעקב ורחל. המטבע מבטא את סיפור אהבתם של יעקב ורחל.

במהדורה המוקטנת הוכנסו שינויים קלים בצד הערך של המטבע: העיצוב הותאם לגודלו המיוחד של המטבע, וכן שונתה שנת ההטבעה להתשס"ד 2004.

בצד הנושא של המטבע נראים יעקב ורחל כשהם פונים זה אל זה, מרחפים מעל גבעות וכבשים.
בצד הערך מופיעים הכיתובים :

בעברית : יעקב ורחל בראשית כ"ט

באנגלית : JACOB AND RACHEL Gen.29

בערבית : يعقوب وراحيل التكوين ٢٩

כן מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים : הערך הנקוב בעברית ובאנגלית ; סמל המדינה ; שנת ההטבעה ; המילה ישראל בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי אשר קלדרון, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בתחילת שנת 2005, במהדורת זהב אחת.

מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשס"ד 2004 – "יעקב ורחל", נתוני ההטבעה

זהב קשוט		
הערך הנקוב	1 ש"ח	
הנתך	זהב 0.999	
המשקל	1.244 גרם	
הקוטר	13.92 מ"מ	
השוליים	מחורצים	
המעצב	אשר קלדרון (צדי הנושא והערך)	
דגם ומבלטים	המיטבעה המלכותית של הולנד	
ההטבעה	המיטבעה המלכותית של הולנד	

(ד) מטבע לזכר נעמי שמר, התשס"ה 2005

בשנת 2005 הונפק המטבע לזכר נעמי שמר.

בצד הנושא של המטבע מופיע דיוקנה של נעמי שמר והכיתובים :

בעברית ובאנגלית : ננמי שמר 1930-2004 NAOMI SHEMER

אחריו שיריך מפכים להם YOUR SONGS FLOW AFTER YOU

בצד הערך נראית חמשה, ועליה חתימת ידה של נעמי שמר.

כן מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים : הערך הנקוב בעברית ובאנגלית ; סמל המדינה ; שנת ההטבעה ; המלה ישראל בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי מאיר אשל, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש ספטמבר 2005, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

מטבע נעמי שמר התשס"ה 2005, נתוני ההטבעה

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
זהב 10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
0.917	כסף 0.925	כסף 0.925	הנתך
כסף 0.040	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
נחושת 0.043			
16.96 גרם	28.80 גרם	14.40 גרם	המשקל
30 מ"מ	38.70 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים
מאיר אשל (צדי הנושא והערך)			המעצב
תדהר דגן (צד הנושא)			דגם הגבס
המיטבעה המלכותית של הולנד			המבליטים
המיטבעה המלכותית של הולנד			ההטבעה

**(ה) מטבע לציון 100 שנה לתורת היחסות ו-50 שנה למותו של אלברט איינשטיין,
התשס"ה 2005**

המטבע הונפק לציון 100 שנה לתורת היחסות ו-50 שנה למותו של אלברט איינשטיין. הוא מבטא את שלוש המחויבויות של איינשטיין - למדינת ישראל (באמצעות סמל המדינה), לתנועה הציונית (באמצעות מגן הדוד) ולאוניברסיטה העברית (באמצעות סמל האוניברסיטה).

בצד הנושא של המטבע מופיע דיוקנו של אלברט איינשטיין בעיבוד קווי מיוחד, ולצדו הנוסחה המפורסמת $E=MC^2$.

כן מופיעים הכיתובים:

בעברית: תורת היחסות – התרס"ה-התשס"ה

באנגלית: THE THEORY OF RELATIVITY – 1905-2005

בערבית: نظرية النسبية ١٩٠٥ - ٢٠٠٥

בצד הערך מופיעים קווים אליפטיים, המייצגים מסלולים של כוכבי לכת; חתימתו של איינשטיין; מגן דוד וסמל האוניברסיטה העברית.

כן מופיעים הכיתובים:

בעברית: שנת איינשטיין - התשס"ה

באנגלית: EINSTEIN'S YEAR - 2005

עוד מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה 'ישראל' בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי אד ון אויין שזכה בתחרות על עיצובו.
המטבע הונפק בחודש נובמבר 2005, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

**מטבע 100 שנה לתורת היחסות ו-50 שנה למותו של אלברט איינשטיין, התשס"ה 2005,
נתוני ההטבעה**

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
זהב 0.917	כסף 0.925	כסף 0.925	הנתך
כסף 0.040	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
נחושת 0.043			
16.96 גרם	28.80 גרם	14.40 גרם	המשקל
30 מ"מ	38.70 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים
אד ון אויין (צד י הנושא והערך)			
תדהר דגן (צד הנושא)			
המיטבעה המלכותית של פינלנד			
המיטבעה המלכותית של פינלנד			

2. מטבעות מיוחדים

סט מטבעות חנוכה, התשס"ו

בשנת 2005 הונפק סט נוסף בסדרת מטבעות חנוכה. הסט מורכב משבעה מטבעות - שישה בעיצוב דומה לזה של המטבעות למחזור ואחד מצולע.

המטבע המצולע הוא מטבע מיוחד בעל שתיים עשרה צלעות, עשוי מאלומיניום וברונזה, בערך נקוב 1/2 ש"ח. לצד הנושא שלו נבחרה השנה **חנוכייה מהולנד**. עיצוב צד הערך של המטבע הוא כשל מטבע רגיל למחזור, בתוספת חנוכייה זעירה והמילה חנוכה בעברית ובאנגלית.

המטבעות האחרים הם בערך נקוב של 5 ו-10 אג', ו-1/2, 1, 5 ו-10 ש"ח, במהדורה מיוחדת, שבה הוספו לעיצוב: בצדי הנושא - סימן טביעה בצורת מגן דוד זעיר; בצדי הערך - חנוכייה זעירה והמלה חנוכה בעברית ובאנגלית.

כל מטבעות הסט נושאים את אותה שנת ההטבעה - התשס"ו - וכולם הוטבעו במיטבעה המלכותית של הולנד. הסט הונפק באוקטובר 2005.

ז. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון

1. הרכב הוועדה

ועדה זו ממונה בידי הנגיד ומייעצת לו בכל הקשור לבחירת הנושאים, המוטיבים והעיצוב של שטרי הכסף, המעות ומטבעות הזיכרון. עם חבריה נמנים מומחים בתחומי המשפט, הארכיאולוגיה, הנומיסמטיקה, האמנות, החינוך, המקרא ועוד, וכן עיתונאים, אדריכלים ומעצבים.

מינואר 2005 מכהנת כחברה בוועדה גב' סיסיליה מאיר מתחום הנומיסמטיקה.

מנכ"ל החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ משתתף בישיבות הוועדה כמשקיף.

חברי הוועדה (שכיהנו בשנת 2005) הם :

השופט גבריאל בך (יו"ר)

פרופ' אברהם בירן (פרש באוגוסט 2005)

מר דב גניחובסקי

מר מחמוד מוסא דיאב

מר יוסף חריף

מר גדעון לרמן

גב' סיסיליה מאיר

מר גבי נוימן

מר גבריאל צפרוני

מר דוד קרויאנקר

גב' רות רהט

מר דוד רוזניק

פרופ' דוד רוזנטל

לצד הוועדה פועלת ועדת משנה, מקרב חברי המליאה. ועדת המשנה מסייעת למחלקת המטבע בהנחיית האמנים להכנת העיצוב הסופי של המטבע או השטר, בכפיפות להחלטות ועדת המליאה. חבריה הם : מר גדעון לרמן, מר גבי נוימן וגב' רות רהט.

2. פעילות הוועדה בשנת 2005

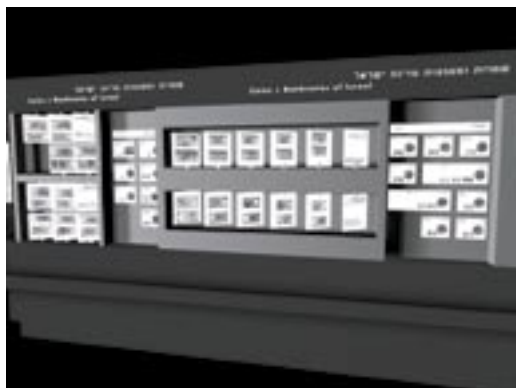
בעקבות דיוניה במהלך שנת 2005 המליצה הוועדה על הנפקות בנושאים הבאים :

- מטבע יום העצמאות התשס"ז 2007 בנושא "אמנויות הבמה", לציון הישגיה הרבים של המדינה בתחומים אלה במיוחד בתחום המחול.

- מטבע נוסף בסדרה "תמונות מן התנ"ך" בנושא "וגר זאב עם כבש".

בתפקידה כוועדת שיפוט בחרה הוועדה בהצעות הזוכות בארבע תחרויות - האחת בתחום המטבעות למחזור, על מטבע של 2 ש"ח; היתר על מטבעות זיכרון כדלקמן : על מטבע לציון 100 שנה לתורת היחסות הפרטית של אלברט איינשטיין; על מטבע יום העצמאות התשס"ו 2006, בנושא "ההשכלה הגבוהה בישראל"; ועל מטבע לזכר נעמי שמר.

ח. תערוכה נומיסמטית חדשה במרכז הלימודי למבקרים

בבנק ישראל הולך ומוקם מרכז מבקרים לימודי, ובמסגרתו תיחנך תערוכה נומיסמטית עשירה. התערוכה מציגה את תולדות אמצעי התשלום למן המצאת המטבעות הראשונים במאה השביעית לפני ספירת הנוצרים ועד ימינו.

מדיניות האוסף הנומיסמטי של בנק ישראל מתרכזת באמצעי תשלום שהילכו במחזור בארץ ישראל בכל הזמנים, ומדיניות זו מתבטאת בתצוגה. בתחילתה נראים המטבעות הראשונים שנטבעו

בממלכת לידיה שבמערב אסיה הקטנה, ומשם עוברת התצוגה למטבעות העולם היווני, שהפיץ את השימוש במטבעות לאזורים נרחבים יותר. בצד הטביעה היוונית מוצגים מטבעות העולם הפרסי, הן של מלכי פרס והן של ערי ארץ ישראל תחת שלטון פרס במאה הרביעית לפני הספירה. למן התקופה הפרסית ואילך מוצגים מטבעות עתיקים לפי סדרם הכרונולוגי - מהתקופות ההלניסטית, הרומית והביזנטית ועד לתקופה העות'מאנית, עם דגש על מטבעות היהודים של ימי החשמונאים, שלטון בית הורדוס, מלחמת היהודים ברומאים ומרד בר-כוכבא.

בהמשך מוצגים כל השטרות והמטבעות של ישראל מתקופת המנדט הבריטי ועד היום. בצד כל מטבע תצלום מוגדל של הדגם או המטבע הקדומים, מהם נלקח המוטיב המעטר אותו, שכן מטבעות מדינת ישראל, מן המטבע הראשון שנטבע בתש"ח, נושאים דגמים שמקורם במטבעות יהודיים עתיקים או בפריטים ארכיאולוגיים יהודיים אחרים. יחידת התצוגה הבאה מכילה פריטים מאוסף "פיקובסקי" - כסף חירום שהודפס בירושלים על ידי ממשלת המנדט בתחילת שנות הארבעים, כאשר חששו כי הכסף מאנגליה לא יגיע לארץ. אנו מציגים הדפסות ניסיון וציורים מקוריים לשטרות אלו שלא הוכנסו למחזור והושמדו - השטרות היחידים שנדפסו בירושלים מעולם.

בצד המטבעות העתיקים שני מטמונים: אחד הוא מטמון שנמשה מן הים, משרידי אנייה טבועה, המכיל גוש של מטבעות ממלוכיים, מלווה בתצלומים תת-ימיים של מציאתם ומשייתם; השני הוא מטמון של 25 מטבעות כסף מחפירות מרישה ההלניסטית - קופת החיסכון של אחד מעשירי העיר. שני המטמונים הושאלו לנו מרשות העתיקות.

בתצוגה מיגוון נושאים נוספים - בהם תחליפים לכסף ששימשו בתרבויות ובזמנים שונים, מקצתם תצוגות זמניות, שיוחלפו מעת לעת. בסך הכול התצוגה החדשה מכילה כ-400 פריטים, רובם מאוסף הבנק וחלקם מושאלים.

אנו תקווה שתערוכה זו - כמו קודמתה, שהוצגה במרכז המבקרים של הבנק מ-1991 עד 2005 - תהיה אבן שואבת לקבוצות של תלמידים, חיילים, מטיילים ממקומות עבודה, אורחי הבנק והקהל הרחב. יינתנו בה גם הסברים על תהליכי הנפקת הכסף, זיופים, הוצאת כסף מן המחזור ונושאים הקשורים במטבע ובתולדותיו.

ט. ספר "השטרות והמטבעות בישראל 1927-2006"

מחלקת המטבע של בנק ישראל הוציאה, לראשונה, ספר המציג את תולדות השטרות והמטבעות בישראל למן תקופת המנדט ועד היום (1927-2006).

הספר מקיף את כל סדרות הכסף שהונפקו במהלך התקופה האמורה. מובאים בו תצלומים של כל השטרות והמטבעות בלויית דברי הסבר על נושאים, המוטיבים של כל אחד מהם והסיבות לבחירתם.

ייחודו של הספר הוא בצירוף של נתונים בסיסיים – טכניים ותוכניים (המידות, הצבע, אמצעי הביטחון נגד זיופים, המעצבים החותמים ותקופת השימוש) – דברי רקע ומידע נרחב, ובכלל זה תצלומים המתייחסים לפרטים השונים שעל השטרות והמטבעות ולמקורותיהם.

בצד כל מטבע מובא תצלום של המטבע או הפריט הקדום שממנו נשאב הדגם – בדרך כלל מטבעות יהודיים עתיקים.

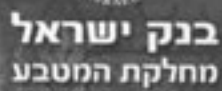
הספר מודפס על נייר כרומו בצבעים מרהיבים, וכל סדרה מובחנת בצבע משלה בשולי העמודים המוקדשים לה – לנוחות האיתור.

הספר - פרי איסוף ומחקר ממושכים – נכתב בידי יגאל ארקין, אספן וחוקר של אמצעי תשלום, נערך מדעית בידי ד"ר רחל ברקאי, האוצרת לנומיסמטיקה של בנק ישראל, והוצא לאור על ידי מחלקת המטבע של הבנק.

לספר דברי פתיחה של נגיד הבנק פרופ' סטנלי פישר, דברים על הנפקת שטרות ומטבעות בישראל מאת מרדכי פיין, הממונה על מחלקת המטבע, הקדמה מאת המחבר ופרק על עיצוב השטרות והמטבעות מאת העורכת המדעית.

הספר רואה אור בשתי גרסאות – עברית ואנגלית – והוא נמכר לכל דורש בבנק ישראל.

בצד התצוגה במרכז המבקרים יהיה המידע האצור בספר לתועלת לתלמידים ולכל המתעניינים בנושא המטבע בישראל, ויתרום להרחבת הידע של הציבור בנושא זה.

השטרות והמטבעות בישראל 1927-2006

יגאל ארקין

השטרות והמטבעות בישראל 1927-2006 יגאל ארקין

בנק ישראל

י. לוחות סטטיסטיים

- לוח נ'1 : מחזור המטבע ומדד המחירים לצרכן
- לוח נ'2 : אמצעי התשלום במשק
- לוח נ'3 : השטרות במחזור המטבע לפי עריכים
- לוח נ'4 : התפלגות המחזור לפי עריכים
- לוח נ'5 : הערך הריאלי של העריכים במחזור המטבע
- לוח נ'6 : הבלאי וצריכת השטרות במחזור לפי עריכים
- לוח נ'7 : המעות במחזור לפי עריכים
- לוח נ'8 : צריכת המעות לפי עריכים
- לוח נ'9 : הפקדות שטרי הכסף בבנק ישראל
- לוח נ'10 : הפקדות שטרי הכסף בבנק ישראל כאחוז מהמחזור

לוח נ'-1: מחזור המטבע ומדד המחירים לצרכן, 1990 עד 2005

השינויים במשך התקופה (אחוזים)			היתרות בסוף התקופה (מיליוני ש"ח, נומינלי)		
מחזור המטבע		מדד המחירים לצרכן	סך כל השטרות	המזומנים במחזור	השנה
נומינלי	ריאלי				
23.6	5.1	17.6	3,109	3,280	1990
15.4	-2.3	18.0	3,595	3,784	1991
26.7	15.8	9.4	4,575	4,793	1992
17.9	6.0	11.2	5,402	5,651	1993
14.2	-0.2	14.5	6,167	6,453	1994
22.7	13.5	8.1	7,489	7,915	1995
16.5	5.3	10.6	8,722	9,220	1996
12.5	5.1	7.0	9,809	10,370	1997
15.1	6.0	8.6	11,293	11,935	1998
30.8	29.0	1.3	14,898	15,605	*1999
-6.1	-6.1	0.0	13,904	14,659	2000
15.0	13.4	1.4	16,010	16,858	2001
6.8	-1.0	6.5	17,152	18,009	2002
6.3	9.7	-1.9	18,232	19,137	2003
8.6	7.3	1.2	19,809	20,783	2004
17.5	14.7	2.4	23,363	24,415	2005

* בשנת 1999 הושפע מחזור המטבע מהחששות ל"באג 2000".
המקור: מחלקת המטבע. מדד המחירים לצרכן - הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח נ'-2: אמצעי התשלום במשק, 1990 עד 2005*

החלק של המזומנים בידי הציבור ב-M1	המזומנים בידי הציבור	M1	השנה
(אחוזים)	(מיליוני ש"ח)		
44.3	2,754	6,212	1990
45.3	3,235	7,145	1991
41.5	4,029	9,703	1992
38.7	4,803	12,405	1993
43.9	5,401	12,305	1994
46.1	6,630	14,367	1995
47.9	7,752	16,194	1996
47.1	8,675	18,431	1997
48.9	10,074	20,591	1998
47.2	11,116	23,536	1999
47.8	12,096	25,298	2000
49.2	14,355	29,198	2001
50.3	15,395	30,628	2002
49.6	16,342	32,972	2003
45.6	17,752	38,890	2004
43.2	20,790	48,166	2005

* סופי שנים.
המקור: מחלקת המחקר ועיבודי מחלקת המטבע.

לוח נ' 3: השטרות במחזור המטבע, לפי עריכים, 1990 עד 2005

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
מספר השטרות (מיליוני שטרות, סופי שנים)					
1990	54.0	12.2	31.0	10.9	
1991	60.4	15.2	34.8	10.3	
1992	69.3	3.7	38.7	11.7	
1993	79.2	5.8	44.1	13.0	
1994	88.5	7.7	48.9	14.7	
1995	105.1	10.8	56.4	16.8	
1996	112.1	13.1	49.6	17.0	
1997	118.1	14.7	44.2	16.3	
1998	132.3	16.9	44.0	18.0	
1999	171.8	21.2	51.6	23.0	
2000	157.7	18.9	41.6	21.2	
2001	173.7	24.2	42.6	20.9	
2002	181.0	27.4	41.1	20.7	
2003	189.5	30.2	42.9	20.2	
2004	203.6	33.4	43.6	21.8	
2005	235.5	40.2	47.8	22.9	
ערך השטרות (מיליוני ש"ח, סופי שנים)					
1990	2,987	1,220	1,550	217	
1991	3,468	1,519	1,742	207	
1992	4,437	749	1,935	233	
1993	5,257	1,166	2,207	260	
1994	6,001	1,547	2,445	294	
1995	7,419	2,151	2,822	335	
1996	8,681	2,621	2,482	340	
1997	9,774	2,948	2,209	325	
1998	11,267	3,371	2,201	360	
1999	14,874	4,231	2,581	460	
2000	13,880	3,778	2,079	424	
2001	15,986	4,835	2,128	419	
2002	17,129	5,484	2,054	415	
2003	18,209	6,037	2,144	404	
2004	19,787	6,689	2,181	436	
2005	23,339	8,033	2,389	457	

המקור: ללוח זה וללוחות שבהמשך - מחלקת המטבע.

לוח נ' 4: התפלגות המחזור לפי עריכים, 1990 עד 2005

השנה	מענות	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
התפלגות מספר השטרות (סופי שנים, אחוזים)					
1990			17.6	44.9	15.8
1991			20.2	46.3	13.7
1992		4.3	17.8	45.3	13.7
1993		6.3	17.5	47.5	14.0
1994		7.4	16.5	46.9	14.1
1995		9.7	19.0	50.7	15.0
1996		11.7	28.9	44.2	15.2
1997		12.5	36.3	37.4	13.8
1998		12.8	40.3	33.3	13.6
1999		14.5	51.8	35.2	15.7
2000		14.4	58.0	31.7	16.2
2001		16.7	59.5	29.4	14.5
2002		15.2	50.7	22.7	11.5
2003		15.9	50.8	22.6	10.7
2004		16.4	51.5	21.4	10.7
2005		17.1	52.9	20.3	9.7
התפלגות ערך המחזור (אחוזים)					
1990	4.9		38.8	49.4	6.6
1991	4.9		41.7	47.8	5.7
1992	4.5	14.1	32.7	41.7	5.0
1993	4.4	21.2	29.5	40.1	4.7
1994	4.4	24.6	27.3	38.9	4.7
1995	5.4	27.4	26.9	36.0	4.3
1996	5.4	28.6	35.3	27.0	3.7
1997	5.4	28.5	41.5	21.4	3.1
1998	5.3	28.3	44.8	18.5	3.0
1999	4.4	27.2	48.9	16.6	3.0
2000	5.1	25.8	52.0	14.2	2.9
2001	4.8	28.8	51.2	12.7	2.5
2002	4.7	30.5	51.1	11.4	2.3
2003	4.7	31.6	50.4	11.2	2.1
2004	4.6	32.2	50.5	10.5	2.1
2005	4.3	32.9	51.1	9.8	1.9

לוח נ' 5: הערך הריאלי של העריכים במחזור המטבע, 1990 עד 2005
(הבסיס: מדד המחירים לצרכן, דצמבר 2005)

השנה	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
1990	2.805	254.1	127.1	50.8
1991	6.034	215.3	107.6	43.1
1992	393.7	196.8	98.4	39.4
1993	353.9	176.9	88.5	35.4
1994	309.2	154.6	77.3	30.9
1995	286.0	143.0	71.5	28.6
1996	258.6	129.3	64.7	25.9
1997	241.7	120.9	60.4	24.2
1998	222.5	111.3	55.6	22.3
1999	219.6	109.8	54.9	22.0
2000	219.6	109.8	54.9	22.0
2001	216.5	108.3	54.1	21.7
2002	203.3	101.7	50.8	20.3
2003	207.2	103.6	51.8	20.7
2004	204.8	102.4	51.2	20.5
2005	200	100	50	20

לוח נ' 6: הבלאי וצריכת השטרות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2005

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
הצריכה (מיליוני שטרות)					
1990	40.0		5.4	13.4	10.1
1991	36.3		5.9	12.0	8.5
1992	48.8	3.7	3.1	15.3	12.2
1993	42.8	2.2	3.8	18.5	11.3
1994	49.2	2.4	5.0	24.4	12.9
1995	53.7	3.9	8.1	25.2	16.5
1996	45.6	3.7	16.1	9.9	15.9
1997	36.8	3.0	16.3	6.5	11.0
1998	53.7	3.9	20.4	12.5	16.9
1999	61.5	6.3	24.8	23.9	6.5
2000	49.2	9.3	13.6	13.3	13.0
2001	60.8	6.5	24.2	17.1	13.0
2002	57.9	4.1	24.0	17.1	12.7
2003	63.8	3.9	25.5	23.0	11.4
2004	76.9	5.5	33.2	23.3	14.9
2005	89.6	9.6	42.9	23.2	13.9
הבלאי (מיליוני שטרות)					
1990	36.3		2.6	7.3	9.4
1991	30.1		2.9	8.2	9.0
1992	38.9	0.0	3.1	11.5	10.9
1993	32.4	0.1	2.8	13.1	10.0
1994	42.1	0.5	4.0	19.5	11.2
1995	37.2	0.9	4.2	17.7	14.4
1996	38.6	1.4	4.8	16.7	15.7
1997	30.9	1.4	5.8	11.9	11.8
1998	39.6	1.7	10.0	12.7	15.2
1999	22.0	2.0	2.2	16.3	1.5
2000	27.8	0.3	7.4	6.3	13.8
2001	42.7	0.7	13.7	15.5	12.8
2002	50.5	0.6	18.3	18.5	13.1
2003	55.5	1.1	21	21.2	12.2
2004	62.6	2.2	24.6	22.5	13.3
2005	57.6	2.8	23	19	12.8

לוח נ' 7 : המעות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2005
(סופי שנים, מיליוני מעות)

השנה	סך הכול	10 ש"ח	5 ש"ח	1 ש"ח	1/2 ש"ח	10 אג'	5 אג'
1990	354.0		9.7	75.0	27.7	164.4	77.2
1991	398.0		12.0	86.0	30.0	185.0	85.0
1992	456.5		14.0	99.0	36.7	211.0	95.8
1993	533.3		15.9	115.1	37.1	260.8	104.4
1994	588.4		18.6	134.5	43.7	278.2	113.4
1995	668.5	10.9	20.5	148.1	51.5	316.8	120.7
1996	745.6	14.9	22.7	163.6	53.6	361.4	129.4
1997	817.9	17.4	25.6	178.7	61.7	396.4	138.1
1998	898.4	20.2	29.0	196.2	67.9	437.6	147.5
1999	983.6	22.6	32.0	215.5	70.6	486.3	156.6
2000	1,070.5	24.2	33.9	230.6	73.7	544.4	163.6
2001	1,149.6	26.7	37.1	247.2	79.9	588.3	170.3
2002	1,194.0	27.8	38.1	261.8	85.0	604.0	177.2
2003	1,249.3	30.0	39.7	274.0	88.8	633.3	183.5
2004	1,330.4	32.9	42.4	294.7	93.9	676.6	189.9
2005	1422.7	36.2	45.1	317.8	99.9	724.3	199.4

לוח נ' 8 : צריכת המעוות לפי עריכים, 1990 עד 2005
(מיליוני מעות)

השנה	סך הכול	10 ש"ח	5 ש"ח	1 ש"ח	1/2 ש"ח	10 אג'	5 אג'
1990	54.2		9.7	5.9	2.1	18.8	9.7
1991	44.9		2.4	11.0	2.3	21.4	7.8
1992	57.8		2.0	13.0	6.8	25.3	10.7
1993	77.1		1.9	16.1	0.4	49.8	8.9
1994	55.1		2.7	19.4	6.5	17.4	9.1
1995	80.3	10.9	1.9	13.7	7.9	38.6	7.3
1996	77.0	4.0	2.2	15.4	2.1	44.6	8.7
1997	72.4	2.6	3.0	15.1	8.0	35.0	8.7
1998	78.1	2.9	3.5	16.5	4.3	41.5	9.4
1999	85.7	2.4	3.1	19.5	2.8	48.8	9.1
2000	87.1	1.7	1.9	15.2	3.1	58.1	7.0
2001	76.3	2.6	3.3	16.8	6.4	44.0	6.7
2002	45.7	1.1	1.0	14.8	5.1	16.7	6.9
2003	54.9	2.2	1.7	12.3	3.7	28.7	6.3
2004	81.6	2.9	2.7	20.8	5.2	43.6	6.4
2005	92.8	3.4	2.7	23.1	5.9	48.1	9.6

לוח נ' 9: הפקדות שטרי הכסף בבנק ישראל, 1990 עד 2005

השנה	סך כל ערך ההפקדות	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
	(מיליוני ש"ח)			(אלפי שטרות)		
1990	3,747	83,352		9,871	43,021	30,460
1991	4,444	91,232		12,245	54,667	24,320
1992	5,110	98,914	1,435	12,973	61,171	23,335
1993	5,911	110,719	3,382	12,657	69,164	25,516
1994	6,936	124,743	4,874	14,507	80,123	25,239
1995	8,109	145,180	6,356	16,473	91,434	30,917
1996	10,277	178,055	8,344	30,436	92,628	46,647
1997	11,489	170,280	10,670	47,579	78,555	33,476
1998	11,898	163,969	10,977	58,458	65,536	28,998
1999	17,161	215,715	15,869	94,910	79,918	25,018
2000	18,637	225,548	22,239	96,408	80,346	26,556
2001	15,355	193,725	12,374	90,648	66,707	23,995
2002	16,485	201,475	14,533	98,891	64,269	23,783
2003	16,650	200,118	15,785	97,509	66,857	19,967
2004	14,409	174,206	13,708	83,972	57,994	18,533
2005	13,352	160,641	12,476	80,189	49,271	18,705

לוח נ' 10: הפקדות שטרי כסף בבנק ישראל כאחוז מהמחזור¹, 1990 עד 2005
(אחוזים)

השנה	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
1990		7.9	13.1	24.0
1991		7.1	13.3	18.8
1992	6.0	7.2	13.8	17.5
1993	5.9	6.9	14.1	17.2
1994	5.9	7.2	14.2	14.7
1995	5.8	7.2	14.2	16.2
1996	5.9	9.3	14.5	20.6
1997	6.4	10.4	14.0	17.0
1998	5.8	10.0	12.4	14.2
1999	8.1	13.1	15.9	10.5
2000	11.1	11.7	16.3	10.7
2001	4.8	9.3	13.3	9.8
2002	4.5	8.8	12.6	9.5
2003	4.5	8.5	13.0	8.4
2004	3.5	6.8	11.1	7.5
2005	2.8	5.8	9.2	7.1

1 חושב כממוצע שנתי של אחוזי ההפקדות מתוך המחזור בסוף כל חודש.